

Věra Bartlová, Miroslav Foltýn,
Martin Pivokonský, Luděk Rederer,
Tereza Snopková, Jiří Zicha

Ochranná pásma vodních zdrojů – sucho, právo a praxe

VÝZKUMNÝ PROGRAM

VODA PRO ŽIVOT

Obsah

Seznam zkratk ——— 2

1 Úvod ——— 3

1.1 Ochranná pásma vodních zdrojů – úvodní slovo ——— 3

1.2 Kontext změny klimatu a ochrany vody ——— 5

2 Obecná část ——— 8

2.1 Právní rámec EU ——— 8

2.2 Vodní zdroje a další související pojmy dle právní úpravy ČR ——— 10

2.3 Ochranná pásma vodních zdrojů ——— 11

2.3.1 Právní rámec ——— 11

2.3.2 Poznátky z aplikační praxe ——— 15

2.3.3 Seznam vodárenských nádrží a zásady pro ochranná pásma ——— 16

2.3.4 Administrativní nástroje ——— 19

2.3.5 Dílčí administrativní omezení ——— 21

2.3.6 Ekonomické nástroje ——— 22

2.3.7 Evidenční povinnost ——— 24

2.3.8 Vztah OPVZ k obdobným nástrojům podle předchozí právní úpravy ——— 27

2.3.9 Související otázky ——— 28

3 Zvláštní část ——— 31

3.1 Vodárenská nádrž Vrchlice ——— 31

3.1.1 Ochranné pásmo ——— 34

3.1.2 Hodnocení ochrany vodní nádrže Vrchlice z pohledu praxe ——— 36

3.2 Vodárenská nádrž Slušovice ——— 38

3.2.1 Ochranné pásmo ——— 40

3.2.2 Hodnocení ochrany vodní nádrže Slušovice z pohledu praxe ——— 42

4 Závěry ——— 45

Seznam literatury ——— 47

Seznam předpisů ——— 48

Prezentace ÚSP/CLASS ——— 49

Autoři ——— 50

Seznam zkratk

ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
EU	Evropská unie
IPCC	Mezivládní panel pro změnu klimatu
ISVS	informační systém veřejné správy
KÚ	krajský úřad
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OPVZ	ochranné pásmo vodního zdroje
ORP	obec s rozšířenou působností
PHO	pásmo hygienické ochrany
PM, s. p.	Povodí Moravy, s. p.
OPVZ	ochranné pásmo vodního zdroje
UNFCCC	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
VÚV TGM	Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i.

1 Úvod

1.1 Ochranná pásma vodních zdrojů – úvodní slovo

Zásobování pitnou vodou je jednou z klíčových otázek pro fungování společnosti. Dostupnost vody je však významně ovlivněna změnou klimatu, nadto je kvalita vody ohrožena vlivy jiných činností. V dlouhodobém výhledu platí, že sektor vodního hospodářství je společně se sektory zemědělství a lesnictví vůči projevům změny klimatu nejvíce zranitelný. To je dáno geografickou polohou ČR na „střeše Evropy“. Voda z ČR převážně odtéká, a vodní hospodářství je téměř zcela závislé na vodě, která spadne v podobě atmosférických srážek. K tomu dále přistupují projevy změny klimatu, a to zejména v podobě sucha. Z projekcí dopadu klimatické změny vyplývá, že sucha bude nejzávažnějším projevem s největšími potenciálními dopady na obyvatelstvo, ekosystémy a jejich biodiverzitu a ekonomiku. Ochrana vody, respektive vodních zdrojů, tak představuje klíčový úkol pro stát.¹

Nezbytným předpokladem pro udržitelné a bezpečné využívání vodních zdrojů je zajištění jejich potřebné ochrany, a to jak ve smyslu jejich kvantity (vydatnosti), tak kvality.

Ochranou vodních poměrů a vodních zdrojů se zvláště zabývá hlava V zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon). Právní úprava nicméně odpovídá době vzniku (přelom 20. a 21. století) a soustřeďuje se především na problematiku antropogenního ovlivnění vodních poměrů z hlediska množství a jakosti. Problematikou přírodních změn a trendů nebo dopadů sucha se prakticky nezabývá.

Ochrana vodních zdrojů je podle platného vodního zákona zabezpečena zejména pomocí ochranných pásem vodních zdrojů (dále též OPVZ). Tato ochranná pásma se podle současné legislativy stanovují především za účelem ochrany vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti vodního zdroje využívaného nebo využitelného pro zásobování pitnou vodou. Jedná se tedy o speciální, vždy zcela konkrétní ochranu stanovenou pro konkrétní území konkrétním správním aktem příslušného vodoprávního úřadu.

Podle vodního zákona stanoví vodoprávní úřad ochranná pásma opatřením obecné povahy k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody. Vyžadují-li to závažné okolnosti,

¹ Čerpáno z důvodové zprávy k vládnímu návrhu ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů, viz sněmovní tisk č. 497 (9. volební období).

může vodoprávní úřad stanovit ochranná pásma i pro vodní zdroje s nižší kapacitou. V současné době, kdy dochází vlivem klimatické změny k výrazným projevům sucha, je žádoucí věnovat péči (včetně vymezení jejich OPVZ) vedle významných vodárenských nádrží nebo zdrojů podzemních vod také dalším (méně významným) vodním zdrojům, které jsou suchem rovněž značně ohroženy.

Mimo pozornost nemohou zůstat ani víceúčelové vodní nádrže s vodárenským významem, kde z povahy věci dochází ke specifickým střetům zájmů. Příkladem může být vodní dílo Vranov nad Dyjí plnící funkci protipovodňové ochrany, výroby elektrické energie, rekreace, plavby, ale také zásobování pitnou vodou (což ovšem nebylo od počátku jeho primární funkcí), kde se střet mezi právem plavby a ochranou pitné vody řešil na úrovni Ústavního soudu.

Neméně významná je možnost vodoprávního úřadu ze závažných důvodů ochranné pásmo změnit, popřípadě je zrušit.

V praxi však existuje řada praktických problémů spojených s OPVZ. Důvodem je mimo jiné nedostatečné metodické vedení. Nedostatky jsou také v propojení s dalšími nástroji ochrany vod, jako jsou plány povodí nebo povolování vypouštění odpadních vod, ale také s nástroji v jiných právních oblastech včetně stavebních záležitostí. Dále chybí obecný respekt části veřejnosti k existenci tohoto způsobu ochrany vodních zdrojů. Nedostatečná je koordinace v reakci na změnu klimatu, důsledná ochrana pitné vody v konkurenci s jinými zájmy, ale také komplexní reflexe dotčení vlastnického (nebo uživatelského) práva při vyhlášení OPVZ.

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů, vyžaduje revizi, a to s cílem posoudit, zda vyjmenované zásady dostatečně reflektují dopady projevů změny klimatu a s tím spojenou potřebu zohlednění nových opatření. Kromě toho se jedná o vyhlášku provádějící již zrušený vodní zákon z roku 1973. Také z toho důvodu je třeba zvážit novou právní úpravu.

V platnosti jsou stále mnohá starší ochranná pásma vodních zdrojů, tzv. pásma hygienické ochrany (PHO), stanovená podle dnes již neplatných právních předpisů, především vodního zákona z roku 1973.

Předložená publikace mapuje existující stav právní úpravy a v návaznosti na výše uvedené problémy napomáhá k pochopení celé komplexní problematiky. Umožňuje jednotlivcům porozumět postavení vlastníků a důvodům pro stanovení povinností, zákonných zákazů apod. Úředníkům, zastupitelům či zákonodárcům pak umožňuje reagovat na řešené problémy s komplexní znalostí základů právní úpravy přímo v praxi – při výkonu veřejné správy, při plánování rozvoje obce nebo při přípravě nové legislativy (popř. změn stávajících právních předpisů). Společným cílem dotčených osob, jakož i celé společnosti pak musí být reflexe projevů klimatické změny. Za tím účelem je žádoucí se zabývat možnými změnami vodního zákona, popřípadě jiných předpisů, tak aby vytvářely jasné a nezpochybnitelné zásady

k ochraně zdrojů vody, a to mimo jiné různými formami ochrany území povodí vodního zdroje.

Pokud jde o strukturu této publikace, v první řadě se věnujeme podstatě problémů, respektive úkolů spojených s klimatickou změnou. V této části je důraz na ochranu vody zcela zásadní a jednoznačný. Změna klimatu se v současné době (z pohledu existujících strategií) promítá v podstatě do veškeré regulace lidských činností. Tento přístup je na jedné straně nezbytný, na druhé straně nelze pomíjet skutečnost, že řada problémů s dopady změny klimatu přímo nesouvisí. Nicméně, budoucí strategické plánování a upřesnění potřebných opatření k zajištění ochrany vodních zdrojů musí s aktuálními klimatickými požadavky cíleně pracovat. To se týká také ochranných pásem vodních zdrojů, jejichž právní i praktické nastavení by mělo dopady změny klimatu reflektovat.

Další část publikace se věnuje obecné charakteristice právní úpravy v oblasti vodního práva, respektive úzeji OPVZ, a to včetně požadavků plynoucích z unijního práva. Ve zvláštní části přibližujeme dvě konkrétní vodárenské nádrže a přístup k jejich ochraně. V těchto částech jsou zvláště cenné poznatky konkrétních pracovníků povodí, kteří se zabývají aplikací práva a zajištěním reálné ochrany vodních zdrojů přímo v terénu.

1.2 Kontext změny klimatu a ochrany vody

Změna klimatu je nesporně závažným environmentálním, ekonomickým a společenským problémem. Nejvýznamnějším krokem pro mezinárodní ochranu klimatu bylo přijetí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) v roce 1992 a na ni navazující právní nástroje, tzv. Kjótský protokol přijatý v roce 1997 a tzv. Pařížská dohoda v roce 2015.

Reflexe změny klimatu probíhá v rovině mitigace, tj. snižování emisí skleníkových plynů a posilování jejich propadů, a v rovině adaptace, tj. přizpůsobení se dopadům změny klimatu a vytváření odolného prostředí.² Právě adaptace má zásadní význam z hlediska ochrany vody a přímo či nepřímo se dotýká vodních zdrojů, jakož i jejich ochranných pásem.

Konkrétní opatření jsou řešena v národní adaptační strategii, tj. Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, jejíž aktualizace byla zpracována v roce 2021,³ jakož i v doprovodném akčním plánu. Jedním z nejzávažnějších očekávaných pro-

² Smluvní strany UNFCCC se v Pařížské dohodě zavázaly snižovat emise skleníkových plynů tak, aby přispěly k dosažení cíle udržení nárůstu průměrné globální teploty alespoň pod hranici 2 °C ve srovnání s úrovní před průmyslovou revolucí.

³ Ministerstvo životního prostředí ČR: Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR,

blémů je sucho a nedostatek vody. Podle Adaptační strategie (viz kapitola Vodní režim a vodní hospodářství)⁴ se dá předpokládat, že útvary povrchových i podzemních vod budou v důsledku sucha zranitelnější, a to v návaznosti na snížení průtoků ve vodních tocích. Klesající koncentrace kyslíku pak zapříčiňují u dna stojatých vod zvýšené uvolňování fosforu ze sedimentů, který je limitním prvkem v procesu eutrofizace. U podzemních vod bude vlivem změn docházet k menšímu doplňování, poklesu jejich zásob, a tím i menšímu naředění znečišťujících látek.

Vzhledem k tomu, že se očekávají závažnější změny v roční a sezonní dostupnosti vody, její kvantitě i kvalitě ve vodních zdrojích, a tedy nárůst zranitelnosti ČR vůči nedostatku vody, považuje Adaptační strategie za *nezbytně účinněji chránit stávající vodní zdroje, v místech s nedostatkem vody realizovat opatření snižující spotřebu vody a také hledat nové vodní zdroje (zejména pro zásobování pitnou vodou).*

Zvláštní pozornost se věnuje otázkám zdraví a hygieny, respektive pitné vodě (viz kapitola Zdraví a hygiena).⁵ Jednou z klíčových oblastí je zde problematika dostatečných zásob kvalitní surové vody pro zabezpečení dodávek pitné vody, jelikož v důsledku prodlužujícího se a častějšího období sucha bude docházet k jejich ohrožení a také k častějšímu selhání místních zdrojů (často podzemních vod) v malých vodárenských systémech.

Poukazuje se také na to, že podle šetření Státního zdravotního ústavu z roku 2017 bylo asi 75 procent veřejných vodovodů kontaminováno pesticidními látkami, ač ve většině případů v podlimitním množství. S očekávaným poklesem průtoků budou pravděpodobně stoupat koncentrace pesticidů ve vodních tocích a podzemních vodách, což bude pravděpodobně znamenat vyšší koncentrace pesticidů ve zdrojích používaných jako vodárenské zdroje.

Na uvedená očekávání reaguje návrhová část Adaptační strategie, která vymezuje jednak obecný strategický cíl *zvýšit připravenost České republiky na změnu klimatu – snížit zranitelnost a zvýšit rezilienci lidské společnosti a ekosystémů vůči změně klimatu a omezit tak její negativní dopady*, jednak specifické cíle (SC), jež se věnují také využívání a ochraně vodních zdrojů.⁶ V implementačním dokumentu Adaptační strategie, Akčním plánu, je stanoven požadavek na preventivní opatření a plánování

1. aktualizace pro období 2021–2030 (Adaptační strategie), [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK_Narodni_adaptacni_strategie-aktualizace_20212610.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK_Narodni_adaptacni_strategie-aktualizace_20212610.pdf).

⁴ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, 1. aktualizace pro období 2021 až 2030, s. 34–35.

⁵ Tamtéž, s. 36.

⁶ Plné znění specifického cíle 3: SC3: Je zajištěna ekologická stabilita a poskytování ekosystémových služeb vodních a na vodu vázaných ekosystémů s důrazem na posílení přirozeného vodního režimu krajiny a s ohledem na zajištění potřeb lidské společnosti a udržitelné užívání vody.

a dimenzování vodohospodářských opatření v krajině zohledňující předpokládaný vývoj klimatu. Důležité je samotné udržení vody v krajině, navazuje šetrné využívání, ochrana kvality zdrojů a další úkoly, což jsou požadavky směřující mimo jiné na vlastníky pozemků a zemědělské a lesní hospodáře, případně na plánování v území. Mezi relevantní opatření patří také ochranná pásma vodních zdrojů s podmínkami reagujícími na nové požadavky v území.

Konkretizaci úkolů přináší příloha č. 1 Akčního plánu, která obsahuje tabulku adaptačních opatření a úkolů. Požadována jsou zejména preventivní opatření, v rámci ochranných pásem se vyžaduje zajištění účelového lesního hospodářství, aby nedošlo k ohrožení vydatnosti vodního zdroje.

Za pozornost přitom stojí fakt, že v původní verzi Akčního plánu byl obsažen specifický cíl 12 (SC12) nazvaný Efektivní ochrana a využívání vodních zdrojů, obsahující 14 opatření, včetně například opatření týkajícího se zpracování nové vyhlášky k ochranným pásmům vodních zdrojů. Nicméně tento úkol byl ve schváleném aktualizovaném Akčním plánu vypuštěn.⁷

Strategické dokumenty týkající se změny klimatu by se měly průběžně zohledňovat v jednotlivých dotčených sektorech. Současně však platí, že se jedná o nezávazné koncepční nástroje, jejichž promítnutí do praxe je závislé na činnosti konkrétních subjektů (uživatelů pozemků, úředníků, pracovníků podniků povodí aj.), potažmo na existenci relevantní právní úpravy.

⁷ Vyhodnocení plnění Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu, s. 70. Pozn. S vypuštěním tohoto úkolu nesouhlasily státní podniky povodí.

2 Obecná část

2.1 Právní rámec EU

Ochranná pásma jsou již tradičně součástí unijního vodního práva. Základním pramenem vodního práva EU je **směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky** (rámcová směrnice o vodách).

Podle článku 1 *účelem této směrnice je stanovit rámec pro ochranu vnitrozemských povrchových vod, brakických vod, pobřežních vod a podzemních vod, který: [...] b) podpoří udržitelné užívání vod založené na dlouhodobé ochraně dosažitelných vodních zdrojů; [...] e) přispěje ke zmírnění účinků povodní a období sucha, a tím také k [...] zajištění dostatečných zásob povrchových vod a podzemních vod dobré jakosti potřebných pro udržitelné, vyvážené a vyrovnané užívání vod.*

Směrnice zmiňuje ochranná pásma v článku 7 (Vody užívané pro odběr pitné vody) odst. 3, podle něhož mají členské státy zajistit *nezbytnou ochranu určených vodních útvarů s cílem zabránit zhoršování jejich kvality, přičemž pro tyto útvary mohou zřídít ochranná pásma.*

Blíže se problematice ochrany vodních zdrojů věnuje **směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2184 o jakosti vody určené k lidské spotřebě**⁸ (směrnice o pitné vodě). V její preambuli se v odstavci 17 požaduje *komplexní přístup pro posouzení a řízení rizik částí povodí souvisejících s místy odběru, který se má zaměřit na snižování stupně úpravy nezbytné pro výrobu vody určené k lidské spotřebě, například zmírněním faktorů způsobujících znečištění vodních útvarů používaných pro odběr vody určené k lidské spotřebě nebo snížením rizika znečištění těchto útvarů.*

V této souvislosti by členské státy měly charakterizovat části povodí související s místy odběru a identifikovat nebezpečí a nebezpečné události, které by mohly způsobit zhoršení jakosti vody, například možné zdroje znečištění spojené s těmito částmi povodí.

Členské státy by měly také *monitorovat znečišťující látky, které určí jako relevantní, například dusičnany, pesticidy nebo léčivé přípravky určené podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES.* V monitoringu by měly také reagovat například na informace od dodavatelů vody ohledně náhlého zvýšení koncentrace určitého ukazatele v surové vodě. *Pokud jsou zdrojem pro vodu určenou k lidské spotřebě povrchové vody, měly by členské státy při posuzování rizik věnovat zvláštní pozornost mikroplastům a endokrinním disruptorům, jako jsou nonylfenol a β -estradiol, a v případě potřeby od dodavatelů vody požadovat, aby rovněž monitorovali a v případě nutnosti upravovali tyto a další ukazatele zařazené na seznam sledovaných látek, pokud se má za to,*

⁸ Tato směrnice nahradila původní směrnici Rady 98/83/ES o jakosti vody určené k lidské spotřebě.

že představují možné ohrožení lidského zdraví. Na základě posouzení rizik částí povodí souvisejících s místy odběru by měla být přijata řídicí opatření za účelem zabránění zjištěným rizikům nebo jejich kontroly s cílem zajistit jakost vody určené k lidské spotřebě.

Následující odst. 18 preambule se věnuje monitoringu a provázanosti s rámcovou směrnicí o vodách: Směrnice 2000/60/ES požaduje, aby členské státy určily vodní útvary využívané k odběru vody určené k lidské spotřebě, uvedené útvary monitorovaly a přijaly nezbytná opatření s cílem zabránit zhoršování jejich kvality, čímž přispějí ke snížení stupně úpravy potřebného pro výrobu vody vhodné k lidské spotřebě. Aby se zabránilo zdvojování povinností, měly by členské státy při identifikaci nebezpečí a nebezpečných událostí využívat dostupné výsledky monitorování reprezentativní pro části povodí získané podle článků 7 a 8 směrnice 2000/60/ES nebo jiných příslušných právních předpisů Unie. V případech, kdy tyto údaje z monitorování nejsou k dispozici, by nicméně mohlo být zavedeno monitorování relevantních ukazatelů, látek nebo znečišťujících látek s cílem lépe charakterizovat části povodí a posoudit možná rizika. Při zavádění tohoto monitorování by měla být zohledněna situace a zdroje znečištění na místní úrovni.

Dále je relevantní článek 8 nazvaný Posouzení a řízení rizik částí povodí souvisejících s místy odběru vody určené k lidské spotřebě:

1. Aniž jsou dotčeny články 4 až 8 směrnice 2000/60/ES, členské státy zajistí, aby byla provedena posouzení a řízení rizik částí povodí souvisejících s místy odběru vody určené k lidské spotřebě.
2. a) Členské státy zajistí, aby posouzení rizik zahrnovalo tyto prvky: charakterizace částí povodí souvisejících s místy odběru, včetně:
 - i) identifikace a mapování částí povodí souvisejících s místy odběru;
 - ii) mapování případných ochranných pásem, jež byla zřízena v souladu s čl. 7 odst. 3 směrnice 2000/60/ES.

Třetí bezprostředně související normou EU, která se týká specificky podzemních vod, je **směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu** (směrnice o podzemních vodách). Jak uvádí její preambule (odst. 1–3), *podzemní vody jsou cenným přírodním zdrojem, který by měl být chráněn před zhoršováním stavu a před chemickým znečištěním. To je důležité zejména z hlediska ekosystémů závislých na podzemních vodách a při využívání podzemních vod k zabezpečování vody pro lidskou spotřebu. Podzemní vody jsou nejcitlivějším a v Evropské unii největším sladkovodním zdrojem, a především také hlavním zdrojem pro zásobování veřejnosti pitnou vodou v mnoha oblastech.*

Důležité je také propojení ochrany podzemních vod a souvisejících omezení jiných činností. Podle odst. 9 preambule *ochrana podzemních vod může v některých oblastech vyžadovat změnu zemědělských nebo lesnických postupů, což může vést ke ztrátě příjmů. Společná zemědělská politika upravuje mechanismy financování k provádění*

opatření k dodržení norem Společenství, zejména prostřednictvím nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Pokud jde o opatření na ochranu podzemních vod, bude odpovědností členských států, aby si zvolily své priority a projekty.

2.2 Vodní zdroje a další související pojmy dle právní úpravy ČR

Hlavním předpisem v oblasti vodního práva v ČR je vodní zákon. Jeho účelem je chránit povrchové a podzemní vody jako ohrožené a nenahraditelné složky životního prostředí a přírodní zdroje, stanovit podmínky pro hospodárné využívání vodních zdrojů, pro zachování vodních zdrojů a předejítí stavu nedostatku vody a pro zachování i zlepšení jakosti povrchových a podzemních vod, vytvořit podmínky pro snižování nepříznivých účinků povodní a sucha a zajistit bezpečnost vodních děl v souladu s právem Evropských společenství. Účelem tohoto zákona je též přispívat k zajištění zásobování obyvatelstva pitnou vodou a k ochraně vodních ekosystémů a na nich přímo záviselých suchozemských ekosystémů (§ 1 odst. 1).

Z hlediska terminologie související s řešenými ochrannými pásmy je významná definice vodního zdroje. Vodním zdrojem jsou povrchové nebo podzemní vody, které jsou využívány nebo které mohou být využívány pro uspokojení potřeb člověka, zejména pro pitné účely (§ 2 odst. 8).

Vodní zákon dále definuje vodní díla, což jsou stavby, které slouží ke vzdouvání a zadržování vod, umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod, k nakládání s vodami, ochraně před škodlivými účinky vod, k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům sledovaným tímto zákonem, a to zejména a) přehrady, hráze, vodní nádrže, jezy a zdrže, [...] i) stavby sloužící k pozorování stavu povrchových nebo podzemních vod, [...] j) studny (§ 55). V kontextu právní úpravy ochranných pásem vodních zdrojů je také zaveden pojem vodárenská nádrž.

Zákon vymezuje či zmiňuje také další pojmy, které se ochranných pásem mohou nějakým způsobem přímo či nepřímo dotýkat:

- povrchové vody, podzemní vody (§ 2);
- vodní útvar, útvar povrchové vody, útvar podzemní vody, umělý vodní útvar, silně ovlivněný vodní útvar (§ 2);
- stav povrchových vod, stav podzemních vod, ekologický stav, dobrý stav povrchových vod, dobrý stav podzemních vod, dobrý chemický stav povrchových vod, dobrý chemický stav podzemních vod, kvantitativní stav podzemních vod (§ 2a);
- chráněné oblasti přirozené akumulace vod (§ 28), území chráněná pro akumulaci povrchových vod (§ 28a);
- citlivé oblasti (§ 32), zranitelné oblasti (§ 33);

- nádrž určená pro chov ryb (§ 9), vodní nádrž pro chov ryb, nádrž tvořící chráněný biotop rostlin a živočichů, vodní nádrž k akumulaci povrchové vody pro závlahy zemědělských plodin a školkařských výpěstků (§ 101);
- povrchové vody využívané ke koupání (§ 34).

2.3 Ochranná pásma vodních zdrojů

V následující kapitole předkládáme přehled právní úpravy vztahující se přímo k OPVZ. V první části je věnována pozornost jejich charakteristice a vyhlásování. V druhé části jsou zvláště charakterizovány administrativní nástroje (přímo působící povinnosti, zákazy a jiná opatření) a nástroje ekonomické (nepřímo působící motivační nástroje směřující k dosažení určitého cíle, zde k ochraně vodních zdrojů a respektování stanovených omezení ve vyhlášených OPVZ). Zvláště se věnujeme také evidenčním povinnostem. Důsledné mapování území a evidování údajů o něm, jakož i o rozhodovací činnosti jsou základem pro efektivní výkon veřejné správy na daném úseku. Přehled právní úpravy je tam, kde je to možné, doplněn o poznatky z praxe, které vycházejí ze zkušeností pracovníků podniků povodí.

2.3.1 Právní rámec

Vodní zákon stanoví základní pravidla týkající se ochranných pásem vodních zdrojů v § 30.

Odstavec 1 vymezuje **účel a základní parametry** pro stanovení ochranných pásem vodních zdrojů. Ochranná pásma se podle uvedeného ustanovení zřizují k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojené vody nebo pramenité vody. Ochranná pásma stanoví vodoprávní úřad opatřením obecné povahy. V případě závažných okolností může vodoprávní úřad stanovit ochranná pásma i pro vodní zdroje s nižší kapacitou. Vodoprávní úřad může ze závažných důvodů ochranné pásmo změnit, popřípadě je zrušit. Vodní zákon výslovně uvádí, že stanovení ochranných pásem je vždy veřejným zájmem.

Z uvedeného plyne:

- minimální odběr ve výši 10 000 m³ za rok nemusí být nutně limitem pro stanovení ochranného pásma, je třeba však vyhodnotit závažnost okolností;
- vodoprávní orgán může ze závažných důvodů ochranné pásmo změnit nebo zrušit;
- stanovení ochranného pásma je vždy veřejným zájmem a má formu opatření obecné povahy.

Vodní zákon odlišuje **dva typy** ochranných pásem a jejich **rozsah**. Jedná se o:

- *ochranná pásma I. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v bezprostředním okolí jímacího nebo odběrného zařízení;*
- *ochranná pásma II. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti.*

Podle § 30 odst. 3 *ochranné pásmo I. stupně stanoví vodoprávní úřad jako souvislé území*

- a) u vodárenských nádrží a u dalších nádrží určených výhradně pro zásobování pitnou vodou minimálně pro celou plochu hladiny nádrže při maximálním vzduť;*
- b) u ostatních nádrží s vodárenským využitím než uvedených pod písmenem a) s minimální vzdáleností hranice jeho vymezení na hladině nádrže 100 m od odběrného zařízení;*
- c) u vodních toků:*
 - 1. s jezovým vzduťím na břehu odběru minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 100 m nebo k hraně vzdouvacího objektu a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu polovinu jeho šířky v místě odběru;*
 - 2. bez jezového vzduťím na břehu odběru minimálně v délce 200 m nad místem odběru proti proudu, po proudu do vzdálenosti 50 m od místa odběru a šířce ochranného pásma 15 m, ve vodním toku zahrnuje minimálně jednu třetinu jeho šířky v místě odběru;*
- d) u zdrojů podzemní vody s minimální vzdáleností hranice jeho vymezení 10 m od odběrného zařízení;*
- e) v ostatních případech individuálně.*

V odůvodněných případech může vodoprávní úřad ochranné pásmo I. stupně stanovit v menším rozsahu.

Podle § 30 odst. 5 *se ochranné pásmo II. stupně stanoví vně ochranného pásma I. stupně; může být tvořeno jedním souvislým nebo více od sebe oddělenými územími v rámci hydrologického povodí nebo hydrogeologického rajonu. Vodoprávní úřad může ochranné pásmo II. stupně, je-li to účelné, stanovovat postupně po jednotlivých územích.*

Z uvedeného plyne:

- *ochranné pásmo I. stupně se vymezuje v bezprostředním okolí jímacího nebo odběrného zařízení (příčemž pojem „bezprostřední okolí“ není blíže definován);*
- *ochranné pásmo I. stupně se vymezuje u vodárenských nádrží a u dalších nádrží určených výhradně pro zásobování pitnou vodou minimálně pro celou*

plochu hladiny nádrže při maximálním vzduť; z toho dále vyplývá, že není stanoven žádný limit pro rozsah ochranného pásma těchto vodních zdrojů i na břehu;

- u ostatních nádrží s vodárenským využitím než uvedených v odst. 3, písm. a) se ochranné pásmo I. stupně vymezuje s minimální vzdáleností hranice na hladině nádrže 100 m od odběrného zařízení; z pojmu „minimálně“ opět plyne absence limitu vzdálenosti, z formulace lze však dovodit limitaci na hladinu nádrže, tedy nikoli na břeh;
- lze vymezit i ochranné pásmo I. stupně menšího rozsahu, což však musí být odůvodněno;
- ochranné pásmo II. stupně se stanoví vně ochranného pásma I. stupně a slouží k ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti; z toho vyplývá poměrně výrazná flexibilita jak z hlediska důvodů pro vymezení, tak pro rozsah.

Odstavec 6 stanoví pravidla pro **způsoby zahájení řízení** o stanovení ochranných pásem: *Ochranná pásma stanoví vodoprávní úřad na návrh nebo z vlastního podnětu. Nepodají-li návrh na jejich stanovení ti, kteří mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, popřípadě ti, kteří o povolení k takovému odběru žádají, u vodárenských nádrží pak těm, kteří vlastní vodní díla sloužící ke vzdouvání vody v takových nádržích nebo jsou jejich stavebníky, může předloženi tohoto návrhu s potřebnými podklady vodoprávní úřad uložit.*

Z vodního zákona plyne:

- stanovení ochranných pásem I. i II. stupně nebo jejich změna vychází z vnějšího podnětu nebo z vlastní činnosti vodoprávního úřadu.

OPVZ stanoví opatřením obecné povahy místně příslušný vodoprávní úřad (to se týká návrhu na stanovení OPVZ i změny rozsahu stávajícího vymezení OPVZ). K podání je třeba využít formulář ve vyhlášce č. 183/2018 Sb., o dokladech žádosti o rozhodnutí nebo vyjádření a o náležitostech povolení, souhlasů a vyjádření vodoprávního úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

S účinností od 1. 7. 2024 bylo do vodního zákona nově vloženo ustanovení § 30a, které blíže specifikuje požadavky na obsah návrhu na stanovení ochranného pásma vodního zdroje (kromě obecných náležitostí podání podle správního řádu); ustanovení bylo doplněno na základě poslaneckého pozměňovacího návrhu při projednávání tzv. havarijní novely vodního zákona schválené pod č. 182/2024 Sb.

Návrh musí zahrnovat základní údaje o navrhovaném ochranném pásmu vodního zdroje, jeho rozsahu a účelu včetně zdůvodnění konkrétních ochranných opatření. Součástí návrhu je dále:

1. popis a technické údaje o vodním zdroji a odběru vody z něho, charakteristika území navrhovaných ochranných pásem ve vztahu k hydrologickému povodí nebo hydrogeologickému rájónu vodního zdroje, analýza rizik ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje a návrh stanovení ochranných pásem a jeho zdůvodnění;
2. záznam podrobného měření změn obsahující geometrické a polohové určení ochranného pásma, pokud jeho hranice není shodná s hranicemi parcel v katastrální mapě;
3. seznam nemovitých věcí podle obcí a katastrálních území s uvedením parcelních čísel, na kterých je navrhováno ochranné pásmo, popřípadě pásma;
4. povolení stavby vodního díla a povolení užívání vodního díla, pokud má být ochranným pásmem dotčeno stávající vodní dílo;
5. povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, pokud mají být dotčeny ochranným pásmem, bylo-li vydáno jiným vodoprávním úřadem než příslušným ke stanovení ochranného pásma;
6. stanovisko správce povodí a
7. vyjádření příslušného správce vodního toku, pokud má být ochranným pásmem dotčen vodní tok.

Pokud jde o výčet **zakázaných činností**, ze zákona platí:

- *Do ochranného pásma I. stupně je zakázán vstup a vjezd; to neplatí pro osoby, které mají právo vodu z vodního zdroje odebírat, a u vodárenských nádrží pro osoby, které tato vodní díla vlastní. Vodoprávní úřad může stanovit rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy i další výjimky ze zákazu vstupu a vjezdu. (§ 30 odst. 7)*
- *V ochranném pásmu I. a II. stupně je zakázáno provádět činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jejichž rozsah je vymezen v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma. (§ 30 odst. 8)*

Specifikaci zakázaných činností stanoví vodoprávní úřad v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje: *V opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje vodoprávní úřad stanoví, které činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje nelze v tomto pásmu provádět, jaká technická opatření jsou v ochranném pásmu povinny provést osoby podle odstavce 12, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících. (§ 30 odst. 10)*

Dále jsou upraveny **možnosti finančních náhrad a úhrad nákladů** (viz podrobněji dále v kap. Ekonomické nástroje).

Podle § 30 odst. 11 *za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v ochranných pásmech vodních zdrojů náleží vlastníkům nebo nájemcům nebo pachtýřům těchto pozemků a staveb náhrada, kterou jsou povinni na jejich žádost poskytnout v případě*

vodárenských nádrží vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody, v ostatních případech oprávnění (§ 8) k odběru vody z vodního zdroje; je-li jich více, poměrně podle povoleného množství odebírané vody. Nedojde-li o poskytnutí náhrady k dohodě, rozhodne o jednorázové náhradě soud.

Podle § 30 odst. 12 náklady spojené s technickými úpravami v ochranných pásmech vodních zdrojů uloženými vodoprávním úřadem k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti nesou ti, kteří jsou oprávněni vodu z těchto vodních zdrojů odebírat, popřípadě o povolení k jejímu odběru žádají, u vodárenských nádrží pak vlastníci nebo stavebníci vodních děl sloužících ke vzdouvání vody.

Z uvedeného plyne:

- pro ochranná pásma I. i II. stupně je možné opatřením obecné povahy podrobně specifikovat zakázané činnosti, které poškozují nebo ohrožují vydatnost, jakost či zdravotní nezávadnost vodního zdroje, nicméně určité zákazy platí přímo ze zákona;
- za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v ochranných pásmech vodních zdrojů náleží vlastníkům nebo nájemcům nebo pachtýřům těchto pozemků a staveb náhrada;
- vodoprávní orgán může oprávněným osobám podle odst. 12 (u vodárenských nádrží vlastníkům nebo stavebníkům vodních děl) uložit provedení technických opatření v ochranném pásmu;
- náklady na provedení takových technických opatření nesou u vodárenských nádrží vlastníci nebo stavebníci vodních děl.

Odstavec 13 je **zmocňovacím ustanovením**. Podle něj Ministerstvo životního prostředí ČR vyhláškou stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů. Prováděcím předpisem je vyhláška Ministerstva životního prostředí ČR č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů.

Z hlediska péče o stanovování ochranných pásem je vhodné zdůraznit roli odpovědných orgánů. Podle § 106 odst. 1 vodního zákona platí, že *působnost, která přísluší vodoprávním úřadům, vykonávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností, pokud ji zákon nesvěřuje jiným orgánům*. Ve vztahu k OPVZ je pak relevantní ustanovení § 107 odst. 1 písm. r), které stanoví, že *do působnosti krajských úřadů patří stanovovat ochranná pásma vodních zdrojů v případech, že do jeho působnosti patří povolovat nakládání s vodami z nich*.

2.3.2 Poznatky z aplikační praxe

Z praktického pohledu lze uvést, že stávající OPVZ I. stupně reflektují zákonné požadavky, nicméně specifikace zakázaných činností bývá nedostačující pro účinnou

ochranu vodního zdroje. Z hlediska dopadů změny klimatu by bylo žádoucí věnovat více pozornosti ochraně vydatnosti vodních zdrojů. Tato otázka však nebyla v době vyhlásování stávajících OPVZ prioritní, proto se do praxe zatím více nepromítá.

Obecně lze uvést, že problémy v praxi se týkají především OPVZ II. stupně, pokud jde o podzemní vody. Tato OPVZ jsou mnohdy navržena, ale nestanovena. Pokud jsou stanovena, v řadě případů neodpovídají svým rozsahem místním podmínkám (k jejich zpracování nebyla pořízena odborná studie). U podzemních zdrojů vody také není řešena ochrana území v místě její tvorby, ale pouze v místě jejího jímání.

Podobný problém je spojen také se zdroji povrchových vod. Pomocí OPVZ je chráněna primárně samotná plocha vodního zdroje a přilehlé okolí, neřeší se však znečištění přicházející z celého povodí vodního zdroje, jež není před nežádoucí činností chráněno, ale negativně ovlivňuje vodní zdroj. Jedná se přitom o zásadní problém, který snižuje význam ochranných pásem právě u povrchových zdrojů. Pro plnění zákonem definovaných cílů je rozhodující celé povodí se všemi dominantními vstupy, jež se uplatňují při vytváření kvality či kvantity vodárenského zdroje.

OPVZ II. stupně nelogicky vylučují z ochrany intravilán obcí nebo průmyslové či zemědělské areály, což jsou ale oblasti, které jsou zdrojem znečištění. Mnohá OPVZ nejsou spojena s katastrálním operátem a nejsou zapsána v katastru nemovitostí, případně je problém v tom, že stanovené zákazy mezi sebou kolidují.

Na vyhlášená OPVZ nenavazuje dostatečný kontrolní mechanismus ověřující plnění stanovených podmínek, neexistuje ani dostatečný tok informací mezi státem a vlastníky nebo uživateli dotčených pozemků, který by umožňoval zvýšení povědomí občanů a sounáležitost s limity v daných oblastech. Vlastníci nebo uživatelé pozemků v řadě případů netuší, že se nacházejí v ochranném pásmu vodního zdroje, a že by tedy měli dodržovat stanovená omezující opatření.

2.3.3 Seznam vodárenských nádrží a zásady pro ochranná pásma

Vyhláška Ministerstva životního prostředí ČR č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů,⁹ ve své příloze uvádí celkem 47 vodárenských nádrží.

Vyhláška dále poměrně detailně vymezuje zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů (viz § 1–6 vyhlášky).

Podkladem pro stanovení ochranných pásem má být *odborné posouzení stavu a potřeb ochrany vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje ve vztahu k jeho hydrologickému povodí nebo hydrogeologickému rájónu* (§ 1 odst. 1 vyhlášky).

⁹ Vyhláška provádí dnes již zrušený vodní zákon z roku 1973. Část podkladů uvedených dále s účinností od 1. 7. 2024 požaduje přímo vodní zákon v novém § 30a.

Pokud jde o podklady, na jejichž základě mají být ochranná pásma stanovena, § 2 vyžaduje zejména:

- *popisné a technické údaje o vodním zdroji a odběru vody z něho s přihlédnutím k tomu, zda parametry surové vody užívané k úpravě na vodu pitnou odpovídají požadavkům vyplývajícím z příslušné technické normy, kterou je ČSN 7572 14 Jakost vod – surová voda pro úpravu na pitnou vodu;*
- *charakteristiku území navrhovaných ochranných pásem ve vztahu k hydrologickému povodí nebo hydrogeologickému rajonu vodního zdroje zahrnující geomorfologické, meteorologické a klimatické, hydrografické a hydrologické, pedologické, geologické a hydrogeologické poměry a dále údaje o ochranných pásmech přírodních léčivých zdrojů, zvláště chráněných územích a ostatních územích chráněných podle zvláštních předpisů o ochraně přírody a krajiny, chráněných oblastí přirozené akumulace vod, chráněných ložiskových územích, ochranných pásmech vodních zdrojů, ochranných pásmech k ochraně vodohospodářských děl, například pozorovacích objektů podzemních vod a pramenů;*
- *analýzu rizik ohrožení vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje zahrnující údaje o ohrožení vodního zdroje vlivem přírodních poměrů, o množství a jakosti podzemních a povrchových vod, které se nacházejí v blízkosti vodního zdroje a mohou ovlivnit jeho vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost, o odběrech vody, nakládání s vodami včetně povolení k nakládání s vodami, které mohou ovlivnit přirozené hydrologické poměry vodního zdroje, o charakteristice zástavby a hospodářského využívání území a o bodových a plošných zdrojích znečištění a z nich vyplývající možnosti vlivů na jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jakož i činnostech, které mohou ohrozit jeho vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost;*
- *návrh stanovení ochranných pásem a jeho zdůvodnění obsahující zákres a popis ochranných pásem na kopii katastrální mapy včetně návrhu jejich vyznačení v terénu, parcelní čísla a druh pozemků podle katastru nemovitostí pro území ochranných pásem včetně uvedení jejich vlastníků nebo osob s právem hospodaření podle zvláštních předpisů,¹⁰ v případě, že návrh stanovení ochranných pásem se týká pouze částí pozemků evidovaných v katastru nemovitostí jako parcely, i geometrický plán těchto pozemků pro vyznačení věcného břemene k části pozemku, dále návrh a zdůvodnění konkrétních ochranných opatření (technické*

¹⁰ Z praxe lze uvést, že požadavek na uvádění vlastníků nebo osob s právem hospodaření lze korigovat tím, že OPVZ se podle vodního zákona stanovují opatřením obecné povahy. Návrh OPVZ tedy nemusí obsahovat seznam vlastníků pozemků. Současně však platí požadavek na označení pozemků dotčených OPVZ v katastru nemovitostí, což klade nároky na zachování konkretizace údajů a zároveň je tímto zajištěna návaznost na jiné zájmy, pokud jde o možné využití dotčených pozemků.

úpravy, zákazy a omezení činností, omezení užívání nemovitostí) ve vztahu k jednotlivým nemovitostem a návrh ověřování účinnosti ochrany vodního zdroje ochrannými pásmy (monitoring jakosti vody apod.).

(foto Tereza Snopková)

Ustanovení § 3 a 4 vyhlášky stanoví parametry rozsahu ochranných pásem I. a II. stupně. Ty jsou však v současné době upraveny přímo § 30 odst. 3 až 5 vodního zákona (viz výše).

Z hlediska možnosti odlišit ochranná pásma v terénu je důležité ustanovení § 5 odst. 2 vyhlášky, podle něhož se *hranice ochranných pásem vyznačují podle rozhodnutí vodohospodářského orgánu o stanovení ochranných pásem na viditelných místech tabulemi s nápisem „ochranné pásmo x. stupně vodního zdroje“; je-li vodohospodářským orgánem stanoven zákaz vstupu, pak i textem „nepovolaným vstup zakázán“.* Ochranné pásmo druhého stupně se v terénu označuje obvykle pouze v místech se zvýšeným nebezpečím znečištění vodního zdroje a v místech křížení hranice ochranného pásma s komunikacemi. *Probíhá-li ochranné pásmo vodní hladinou nádrže, umístí se tabule plovoucí zakotvené bóje.*

Ustanovení § 6 odst. 2 vyhlášky odkazuje na posouzení činností, na které se vztahují zákazy podle § 19 odst. 4 zákona. V tomto případě jde o odkaz na již zrušený zákon 138/1973 Sb., o vodách.¹¹

Nicméně stále jsou aplikovatelné konkrétní požadavky na činnost vodoprávního orgánu při stanovování OPVZ, tj. nutnost posoudit:

- činnosti, při kterých dochází k výrobě, skladování či manipulaci s látkami ohrožujícími jakost nebo zdravotní nezávadnost vod a látkami vykazujícími toxické, karcinogenní, mutagenní nebo teratogenní vlastnosti, především s organohalogenovými, organofosforovými, organocínovými sloučeninami, rtuťí a jejími sloučeninami, kadmíem a jeho sloučeninami, minerálními oleji a uhlovodí-

¹¹ Viz odst. 4: *V ochranných pásmech je zakázáno provádět činnosti ohrožující nebo poškozující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodních zdrojů. Tyto činnosti stanoví vodohospodářský orgán po projednání s dotčenými orgány státní správy v rozhodnutí o stanovení nebo změně ochranného pásma podle odstavce 3. Vodohospodářský orgán může též v rozhodnutí o stanovení nebo změně ochranných pásem po projednání s dotčenými orgány státní správy omezit užívání nemovitostí a stanovit podmínky k ochraně vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti vodního zdroje.*

ky, kyanidy, kovy a jejich sloučeninami, biocidy a jejich deriváty, statkovými hnojivy, látkami ovlivňujícími organoleptické vlastnosti vody, perzistentními sloučeninami křemíku, neorganickými sloučeninami fosforu a elementárního fosforu, fluoridy, amoniakem a dusitany;

- zásahy, jimiž se narušuje půdní vrstva a zmenšuje mocnost krycích vrstev, zemní práce porušující půdní pokryv, používání trhavin, těžbu, hornickou činnost a provozování zařízení, která mohou ovlivnit režim zvodnělých vrstev.

Z hlediska praktických potřeb je však hodnoceno jako nedostatečné metodické řízení příslušných orgánů při vymezování ochranných pásem. Metodika by se měla blíže věnovat zejména následujícím opatřením:

- stanovení rozsahu průzkumných prací, které je třeba pro efektivní stanovení ochranných pásem realizovat;
- formulace zákazů a omezení užívání pozemků, staveb nebo činností v ochranných pásmech vodních zdrojů;
- sledování účinnosti ochrany vodních zdrojů;
- obecné principy pro zneškodňování odpadních vod v povodích vodárenských a víceúčelových nádrží s vodárenskými odběry (zejména s ohledem na vhodné nastavení limitů vypouštěného znečištění), realizace technických, administrativních či jiných opatření pro zajištění aktivní či pasivní ochrany vodních zdrojů;
- zahrnutí problematiky klimatické změny a období sucha do ochrany využíváných vodních zdrojů.

Vyhláška č. 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu vydaná na základě zmocnění v § 115 odst. 2 vodního zákona stanoví doklady, které žadatel předkládá vodoprávnímu úřadu v případě jednotlivých žádostí podle vodního zákona. Zahrnuje také požadavky na stanovení ochranného pásma vodního zdroje podle § 30 odst. 6 vodního zákona nebo jeho změnu (viz § 28 vyhlášky). Konkrétní požadavky jsou uvedeny v příloze č. 20 vyhlášky (zejména uvedení údajů o žadateli, dotčených pozemcích a dále dodání požadovaných příloh, mimo jiné například seznam nemovitých věcí, na kterých je navrhováno ochranné pásmo). Nové ustanovení § 30a vodního zákona stanoví zákonný výčet požadavků na obsah návrhu OPVZ (viz výše).

2.3.4 Administrativní nástroje

Základní administrativní povinnosti a omezení pro ochranná pásma vodních zdrojů stanoví vodní zákon. Jedná se o již zmíněné zákazy vstupu a vjezdu a zákaz provádění činností poškozujících nebo ohrožujících vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje v rozsahu stanoveném opatřením obecné povahy (viz § 30 odst. 7 a 8).

Vodní zákon také v ustanovení § 7 odst. 5 zakotvuje zákaz plavby plavidel se spalovacími motory na povrchových vodách v ochranných pásmech vodních zdrojů I. stupně (jedná se o zákaz *ex lege*). Tento zákaz není absolutní a je regulován výjimkami spojenými například s údržbou nebo provozem vodních děl.

Jak ukázala soudní praxe, z hlediska regulativů, které se týkají plavby na vodních nádržích (ve vztahu k možnosti stanovení podmínek pro OPVZ podle § 30 odst. 8 vodního zákona), má zásadní význam vyhláška č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě, z níž musí omezení stanovená v opatření obecné povahy vycházet.¹²

Ochranná pásma jsou výslovně i nepřímou zohledněna také v povolovacích schématech podle vodního zákona. Podle ustanovení § 14 odst. 1 vodního zákona se k některým činnostem vyžaduje povolení.¹³ Zde jsou zahrnuty také geologické práce spojené se zásahem do pozemku v záplavových územích (§ 66) a v ochranných pásmech vodních zdrojů.

K jiným činnostem (nebo zařízením), které nevyžadují povolení, ale mohou ovlivnit vodní poměry, se podle § 17 odst. 1 vodního zákona vyžaduje souhlas. Uvedený požadavek dopadá také na stavby v ochranných pásmech vodních zdrojů.

Z hlediska účelu ochranných pásem vodních zdrojů je dále relevantní § 40 odst. 2

¹² Viz nedávný náleží Ústavního soudu III.ÚS 3204/21 ze dne 24. 1. 2023, kdy byl řešen zákaz plavby plavidel se spalovacím motorem na Vranovské přehradě, což stěžovatele dle jeho tvrzení omezovalo v provozování jachetních sportů. Podle stěžovatele byl tento regulativ upravený v opatření obecné povahy, jímž se vyhlásila OPVZ v rozporu s vyhláškou č. 46/2015 Sb., o stanovení vodních nádrží a vodních toků, na kterých je zakázána plavba plavidel se spalovacími motory, a o rozsahu a podmínkách užívání povrchových vod k plavbě, v jejíž příloze č. 2 jsou uvedeny povrchové vody, které jsou účelovými vodními cestami, na nichž je upraveno užívání k plavbě malými plavidly se spalovacím motorem o výkonu nejvýše 10 kW, a do této přílohy je zařazena i Vranovská přehrada. Zákaz byl podle něj rozporný i se zákonem č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění pozdějších předpisů, a § 7 odst. 5 i § 30 odst. 8 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a zrušil napadená rozhodnutí. Mimo jiné uvedl, že *povoluje-li vyhláška coby podzákonný právní předpis, který byl vydán mimo jiné za účelem zajištění ochrany jakosti vod, plavbu plavidel se spalovacím motorem o výkonu nejvýše 10 kW, správní orgán vydávající opatření obecné povahy je tímto (byť podzákonným) právním předpisem podle § 2 odst. 1 správního řádu vázán, a nemůže jej ani na základě § 30 odst. 1 vodního zákona „negovat“ vlastním opatřením obecné povahy do té míry, že plavbu týmž plavidlům na téže vodní ploše zcela znemožní*. V citovaném případě byl mimo jiné řešen vztah mezi plavbou a možným (potenciálním) ohrožením vodního zdroje, a to také ve srovnání malých a velkých plavidel.

¹³ Jedná se o činnosti odlišné od nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami vymezené v § 8 vodního zákona.

vodního zákona a další navazující ustanovení týkající se řešení havárií. Havárií se totiž rozumí mimo jiné případy zhoršení nebo ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod v ochranných pásmech vodních zdrojů.

V této souvislosti lze zmínit ustanovení § 39 vodního zákona upravující nakládání se závadnými látkami. Ze zákona platí, že každý, kdo zachází se závadnými látkami, je povinen učinit přiměřená opatření, aby nevníkly do povrchových nebo podzemních vod a neohrožily jejich prostředí. S ohledem na zvláštní režim OPVZ by nakládání se závadnými látkami mělo být v těchto oblastech v podstatě nepřípustné.

Praxe však ukazuje, že naplnění tohoto cíle je v širokém kontextu ochrany povodí vodního zdroje velmi složitá. Pozemky se, i když s jistými omezeními, využívají k různým účelům, které jsou téměř vždy spojeny se závadnými látkami – jako je například zemědělská či lesnická činnost, stavebnictví, údržba komunikací aj. Samotná údržba vodního díla si často vynucuje práci se závadnými látkami přímo u odběru.

K problematice závadných látek lze doplnit, že další povinnosti ukládá vodní zákon každému, kdo zachází se zvláště nebezpečnými závadnými látkami nebo s nebezpečnými závadnými látkami nebo kdo zachází se závadnými látkami ve větším rozsahu nebo kdy zacházení s nimi je spojeno se zvýšeným nebezpečím. Pro tyto případy je stanovena povinnost učinit odpovídající opatření, aby nevníkly do povrchových nebo podzemních vod či do kanalizací, které tvoří součást technologického vybavení výrobního zařízení, požadavky na umístění a technické řešení zařízení pro závadné látky, požadavky na pravidelnou kontrolu aj. Nové požadavky na řešení havárií a sledování ohrožujících zdrojů přinesla havarijní novela vodního zákona (zákon č. 182/2024 Sb.). Její implementace může pomoci sledovat širší rámec ochrany OPVZ.

Nové administrativní nástroje přinesla tzv. suchá novela vodního zákona (schválená zákonem č. 544/2020 Sb.). Příslušné orgány mohou při stavu nedostatku vody realizovat zvláštní opatření, například omezení nebo zákaz obecného nebo povoleného nakládání s vodami, omezení užívání pitné vody z vodovodu, upravení minimálního zůstatkového průtoku nebo hladiny podzemních vod aj. Tato opatření sice přímo nezasahují do režimu OPVZ, nicméně zohlednění OPVZ by se mohlo a mělo promítnout do koncepčních nástrojů připravovaných podle suché novely – do plánů pro sucho. Z přípravy těchto plánů by pak mohly vyplynout důvody pro případné žádoucí změny OPVZ.

2.3.5 Dílčí administrativní omezení

Dílčí administrativní omezení jsou obsažena v dalších zákonných a podzákonných normách, a to také mimo věcnou působnost vodního zákona. Jako příklad lze zmínit oblast regulace přípravků na ochranu rostlin, používání technologií a přípravků při péči o les nebo zvláštní požadavky ve stavebním právu. Společným cílem těchto zvláštních povinností (zákazů) je zabránit vnikání škodlivých látek do prostředí,

respektive vodních zdrojů, a limitovat tak ohrožení povrchových a podzemních vod. Uvedené povinnosti by měly být zohledněny v opatřeních obecné povahy, kterými se OPVZ vyhláší, popřípadě platí přímo *ex lege*, a je třeba zajistit důsledné prosazení těchto požadavků v praxi.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů

Ustanovení § 52a (Zvláštní opatření na ochranu vodního prostředí a pitné vody) uvádí:

Aplikace a skladování přípravků jsou zakázány ve vzdálenosti 10 metrů od podzemního nebo povrchového zdroje pitné vody, pokud pro tento zdroj nebylo stanoveno ochranné pásmo podle vodního zákona. Vzdálenost 10 metrů se počítá od odběrného zařízení.

Pojmem „přípravky“ se rozumí přípravky na ochranu rostlin regulované tímto zákonem.

Databázi zahrnující přípravky registrované v České republice a souběžně dovážené přípravky na ochranu rostlin podle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, tj. registr povolených přípravků na ochranu rostlin, vede Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský.

Zákon č. 289/1999 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů

Ustanovení § 32 (Ochrana lesa) uvádí:

(9) Vlastník lesa je povinen chránit les před znečišťujícími látkami unikajícími nebo vznikajícími při jeho hospodářské činnosti. V lese je povinen používat výhradně biologicky odbouratelné oleje k mazání řetězů motorových pil a biologicky odbouratelné hydraulické kapaliny. Při ochraně lesních porostů je povinen dát přednost účinným technologiím šetřícím životní prostředí.

Další specifikace a pravidla pro využití území a konkrétních pozemků upravuje zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon a jeho prováděcí předpisy (stavební zákon se plně aplikuje od 1. 7. 2024).

2.3.6 Ekonomické nástroje

Vodní zákon (§ 30 odst. 11 a 12) upravuje dvě sady ekonomických nástrojů. Tou první je možnost poskytovat náhradu za prokázaná omezení, druhou pak povinnost nést náklady na uložená opatření.

Náhrada za prokázaná omezení užívacího práva v OPVZ vychází z ústavně-právních požadavků. Záruku ochrany vlastnického práva poskytuje čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Kromě vnitřních omezení vlastnického práva je možné podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve veřejném zájmu přistoupit k vyvlastnění nebo nucenému omezení vlastnického práva, avšak pouze na základě zákona a za náhradu. Omezení vlastnického práva musí být přiměřené sledovanému účelu a musí

reflektovat podstatu a smysl vlastnického práva. Jedním z důvodů omezení vlastnického práva je právě ochrana životního prostředí. K tomu lze zmínit čl. 7 Ústavy České republiky, podle něhož stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství, což obecně vymezuje veřejný zájem na ochraně životního prostředí. Ochrana vodních zdrojů včetně stanovení ochranných pásem je pak výslovně podle vodního zákona veřejným zájmem, čímž je dán zákonný předpoklad pro to, aby k omezení vlastnického práva mohlo dojít.

V případě vyhlášení ochranných pásem vodních zdrojů se uplatní ustanovení o náhradě, konkrétně ustanovení § 30 odst. 11 vodního zákona. Podle něj náleží vlastníkům nebo nájemcům nebo pachtýřům pozemků a staveb umístěných v OPVZ náhrada za prokázané omezení jejich užívání. Náhradu poskytují na jejich žádost v případě vodárenských nádrží vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody, v ostatních případech oprávnění k odběru vody z vodního zdroje. Nedojde-li o poskytnutí náhrady k dohodě, rozhodne o jednorázové náhradě soud.

K náhradám za omezení vlastnického práva v OPVZ se vztahuje Metodický pokyn Ministerstva zemědělství ze dne 10. 12. 2004 – Metodický pokyn k postupu státních podniků povodí při poskytování náhrad za omezení užívání nemovitostí v ochranných pásmech vodních zdrojů dle § 30 odst. 9 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.¹⁴ Metodický pokyn upřesňuje, že náhrady podle vodního zákona nelze vztáhnout na omezení vlastnického práva, která vyplývají ze zvláštních právních předpisů, například ze zákona o ochraně přírody a krajiny nebo ze zákona o zemědělském půdním fondu a další. Pro účely žádosti o náhradu je třeba uvést *výčet jednotlivých omezení vyplývajících pro žadatele z rozhodnutí o stanovení nebo o změně ochranných pásem vodárenských nádrží a dále porovnání původního způsobu hospodaření s hospodařením podle omezujících podmínek včetně návrhu výše požadované úhrady.*

Vedle toho existuje Metodický pokyn k uplatnění náhrad za omezení užívání nemovitostí v ochranných pásmech vodárenských nádrží podle § 19 odst. 5 a 6 zákona č. 138/1973 Sb., o vodách ve znění zákona č. 14/1998 Sb.,¹⁵ který se uplatní do doby, kdy budou všechna ochranná pásma stanovena nově podle zákona č. 254/2001 sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

Pokud jde o příklady z praxe, Povodí Labe, s. p., žádné náhrady v současné době nevyplácí. Po roce 1990 vyplatilo zemědělcům na vodárenských nádržích Křižanovice a Vrchlice necelých 80 milionů Kč. Následně se po řadu let vyplácela soukromým zemědělcům v povodí Vrchlice ročně částka cca 8 tisíc Kč. Přínosy pro jakost vody spojené s náhradovým mechanismem jsou však prakticky nulové. Větší dopad mají finance vynakládané na technická opatření snižující riziko havarijního znečištění.

¹⁴ Č.j. 43656/2004–16000.

¹⁵ Č.j. 464/98–5000.

Povodí Moravy, s. p., v současné době vyplácí paušální roční náhrady za omezené užívání zemědělské půdy dvěma subjektům (roční výše je cca 33 tis. Kč). Smlouva o náhradách se každý rok aktualizuje a uvádí se v ní skutečná výměra pozemků podléhajících výplatě náhrad za omezení užívání.

Druhá skupina ekonomických nástrojů je založena na povinnosti nést náklady na uložená opatření. Podle ustanovení § 30 odst. 12 vodního zákona *náklady spojené s technickými úpravami v ochranných pásmech vodních zdrojů uloženými vodoprávním úřadem k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti nesou ti, kteří jsou oprávněni vodu z těchto vodních zdrojů odebírat, popřípadě žádají o povolení k jejímu odběru, u vodárenských nádrží pak vlastníci nebo stavebníci vodních děl sloužících ke vzdouvání vody.*

Vodní zákon upravuje také možnost státu poskytnout finanční prostředky k úhradě výdajů na opatření ve veřejném zájmu. V kontextu OPVZ jde zejména o příspěvek pro hospodařící subjekty provozující zemědělskou prvovýrobu v ochranných pásmech vodních zdrojů a ochranných pásmech vodárenských nádrží (viz § 102 vodního zákona).

Vodní zákon upravuje náhrady také ve vztahu k ochranným pásmům vodních děl (to lze využít např. u přehrad, jezů apod.). Podle § 58 odst. 3 *vodoprávní úřad může na návrh vlastníka vodního díla v zájmu jeho ochrany opatřením obecné povahy stanovit ochranná pásma podél něho a zakázat nebo omezit na nich podle povahy vodního díla umístování a provádění některých staveb nebo činností. Vlastníci pozemků a staveb v ochranném pásmu mají vůči vlastníkovi vodního díla nárok na náhradu majetkové újmy, která jim uvedeným zákazem nebo omezením vznikne. Nedojde-li mezi vlastníkem pozemků a staveb v ochranném pásmu a vlastníkem vodního díla k dohodě o výši náhrady, rozhodne o její výši soud.*

Závěrem této části lze uvést, že požadavky spojené s ochranou vody a řešením klimatické změny si mohou postupem času vyžádat více omezení lidských činností, a tedy i vlastnického práva. Součástí tohoto trendu by měla být úvaha nad tím, do jaké míry vlastníci mají a mohou být kompenzováni.

2.3.7 Evidenční povinnost

Vodoprávní evidenci upravuje obecně § 19 vodního zákona. Podle jeho odst. 1 jsou *správní úřady a orgány územní samosprávy povinny vést evidenci jimi vydaných rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek, souhlasů a jim podaných ohlášení, k nimž daly souhlas podle tohoto zákona.*

Odstavec 2 pak uvádí zmocnění pro vydání prováděcího právního předpisu.¹⁶ Konkrétně byly vydány:

¹⁶ Ministerstvo zemědělství ČR ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR vyhláškou

- vyhláška č. 252/2013 Sb., o rozsahu údajů v evidencích stavu povrchových a podzemních vod a o způsobu zpracování, ukládání a předávání těchto údajů do informačních systémů veřejné správy;
- vyhláška č. 414/2013 Sb., o rozsahu a způsobu vedení evidence rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek, souhlasů a ohlášení, k nimž byl dán souhlas podle vodního zákona, a částí rozhodnutí podle zákona o integrované prevenci (o vodoprávní evidenci).

Podle § 20 odst. 1 vyhlášky č. 252/2013 Sb. se ochranná pásma vodních zdrojů evidují v rozsahu údajů o polohovém určení ochranného pásma polygonem a údajů stanovených ve vyhlášce o vodoprávní evidenci, s výjimkou údajů o jméně, příjmení, trvalém pobytu a rodném čísle fyzické osoby. Údaje podle odstavce 1 zpracovává a do informačního systému veřejné správy ukládá pověřený odborný subjekt. Jak ale uvádí Nováková et al.,¹⁷ v současné době (rok 2019) není pro evidenci ochranných pásem vodních zdrojů ve smyslu uvedené vyhlášky určen žádný pověřený odborný subjekt.

Vyhláška č. 414/2013 podrobně stanovuje rozsah a způsob vedení vodoprávní evidence v ustanovení § 2 a ve dvou přílohách. Podle § 4 správní úřady, orgány územní samosprávy a správci povodí ukládají údaje podle § 2 odst. 1 až 4 do informačního systému veřejné správy způsobem, který zajistí návaznost na ostatní informační systémy veřejné správy prostřednictvím geografických a technických identifikátorů, standardních datových prvků a pravidel nakládání s nimi.

Podle § 19 odst. 3 vodního zákona jsou *správní úřady a orgány územní samosprávy povinny z jimi vedené evidence podle odstavce 1 ukládat jimi vydávaná rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazná stanoviska a identifikační údaje v rozsahu stanoveném vyhláškou vydanou podle odstavce 2 do informačního systému veřejné správy a předávat je v elektronické podobě Ministerstvu zemědělství ČR nejpozději za kalendářní čtvrtletí vždy do 15. dne prvního měsíce následujícího čtvrtletí.*

Podle § 19 odst. 4 jsou *správci povodí povinni průběžně ukládat vybrané údaje z pravomocných rozhodnutí, z opatření obecné povahy a ze závazných stanovisek vodoprávních úřadů v rozsahu stanoveném vyhláškou vydanou podle odstavce 2 do informačního systému veřejné správy.*

stanoví rozsah a způsob vedení evidence podle odstavce 1, vymezí rozsah údajů a způsob jejich ukládání do informačního systému veřejné správy a způsob přechodu informací z dosavadní vodohospodářské evidence a souhrnné vodohospodářské evidence do tohoto informačního systému.

¹⁷ NOVÁKOVÁ, H. – FOJTÍK, T. – ZBOŘIL, A. Databáze ochranných pásem vodních zdrojů v České republice. Vodohospodářské technicko-ekonomické informace, 2019, roč. 61, č. 2, s. 12–19. ISSN 0322-8916. On-line na <https://www.vtei.cz/2019/04/databaze-ochrannych-pasem-vodnich-zdroju-v-ceske-republice/>.

Podle § 22 odst. 4, písm. e) vodního zákona spravuje informační systém veřejné správy pro evidenci ochranných pásem vodních zdrojů Ministerstvo životního prostředí ČR.

Pokud jde o evidenci v katastru nemovitostí, podle ustanovení § 20 odst. 2 vodního zákona se v něm *vyznačují [...] ochranná pásma vodních zdrojů (§ 30) údaji o způsobu ochrany nemovitostí. Podle odst. 3 je vodoprávní úřad povinen zaslat příslušnému katastrálnímu úřadu údaje potřebné k evidenci ochrany území podle odstavce 2 do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byla tato ochrana území vymezena.*

Obdobně uvádí zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), v ustanovení § 4 odst. 1, písm. b), že katastr obsahuje *vybrané údaje o způsobu ochrany a využití nemovitostí*. Bližší podrobnosti stanoví vyhláška č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška), ve své příloze v bodě 7 (Typ a způsob ochrany nemovitosti), kde jsou OPVZ I. i II. stupně uvedena.

V praxi však řada OPVZ zapsána není, což je dáno různými důvody. Mezi ně patří nepropsání OPVZ stanovených před účinností stávajícího vodního zákona nebo časté změny v katastru nemovitostí ve spojení například s pozemkovými úpravami. Jak uvádí Nováková et al.,¹⁸ podle výše uvedených předpisů by veškeré údaje potřebné k údržbě aktuální databáze OPVZ v ČR měly být v informačním systému státní správy a v katastrální mapě. Protože ale nefungují žádné kontrolní systémy plnění těchto zákonných povinností, je v informačním systému pouze zlomek potřebných dokumentů a mapových podkladů. Pracovníci vodoprávních úřadů vyplňují vodoprávní evidenci podle svých technických a časových možností.

V letech 2015–2017 byl v rámci podpory výkonu státní správy Ministerstva životního prostředí ČR (MŽP) řešen projekt s názvem Aktualizace OPVZ v ČR. Cílem dlouhodobého úkolu bylo zaktualizovat celou databázi OPVZ v České republice tak, aby výsledná vrstva ochranných pásem obsahovala pouze ochranná pásma, jejichž platnost a správnost je ověřena vodoprávním úřadem (krajským úřadem nebo obcí s rozšířenou působností). Ke každému pásmu byl připojen dokument příslušného vodoprávního rozhodnutí (opatření obecné povahy) v digitální podobě. Výsledná databáze byla publikována pomocí prohlížečích a stahovacích služeb mimo jiné i na národním geoportálu Infrastruktura pro prostorové informace v Evropském společenství (INSPIRE).¹⁹

Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., (VÚV TGM) spravuje DIGitální BÁzi VODOhospodářských Dat (DIBAVOD).²⁰ V ní jsou publikována také data z výše uvedeného projektu. V současné době (od roku 2018 minimálně do roku 2023)

¹⁸ NOVÁKOVÁ, H. – FOJTÍK, T. – ZBOŘIL, A. Databáze ochranných pásem vodních zdrojů v České republice. Vodohospodářské technicko-ekonomické informace, 2019, roč. 61, č. 2, s. 12–19. ISSN 0322-8916. On-line na <https://www.vtei.cz/2019/04/databaze-ochrannych-pasem-vodnich-zdroju-v-ceske-republice/>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Viz <https://dibavod.cz/>

úkol pokračuje v omezeném rozsahu. Pro zlepšení spolupráce s vodoprávními úřady byla vytvořena webová prohlížečka aktuálních dat ochranných pásem vodních zdrojů a vodárenských nádrží, která je dostupná na adrese www.dibavod.cz/ochranna-pasma.

2.3.8 Vztah OPVZ k obdobným nástrojům podle předchozí právní úpravy

Ochranná pásma vodních zdrojů zakotvená stávajícím vodním zákonem navazují na obdobné instituty upravené předchozí legislativou. Zachování historických rozhodnutí či jiných opatření k ochrannými pásmům je významné pro kontinuitu řešení, na druhé straně tím, že neexistuje povinnost nového vyhlášení chráněných oblastí podle nových požadavků, se v praxi stále dochovávají a užívají těžko uchopitelná a pro dnešní dobu nedostatečná opatření.

Ze sdělení a stanoviska Ministerstva životního prostředí ČR²¹ vyplývají následující základní skutečnosti:

- Ochranná pásma byla stanovována již historicky a jsou vyhlášena podle různých právních předpisů. Setkat se lze s označením ochranná území kolem vodních zdrojů, pásma hygienické ochrany (PHO) nebo se současným označením ochranná pásma vodních zdrojů.
- Již s účinností zákona č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství, byla stanovována ochranná území kolem vodních zdrojů, která lze považovat za prvotní ochranná pásma.
- Následně byla vyhlášována PHO podle zákona č. 138/1973 Sb., o vodách, a Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 51/1979 o základních hygienických zásadách pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou a pro zřízení vodárenských nádrží. Pásma hygienické ochrany byla vyhlášována rozhodnutím a byla vymezována v rozsahu tří stupňů, a to I., II. (IIa či vnitřní mezistupeň a IIb či vnější mezistupeň) a III. stupeň. Později, novelou vodního zákona č. 14/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 138/1973 Sb., byl zrušen institut PHO III. stupně a dělení na mezistupně u PHO II. stupně a byl zaveden princip zonální ochrany v OPVZ II. stupně.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), převzal principy OPVZ z novely zákona č. 14/1998 Sb.
- I přes rozličné označení ochranných pásem (ochranná území, PHO) je třeba pohlízet na dříve zřízená ochranná pásma jako na ochranná pásma ve smyslu

²¹ Sdělení odboru ochrany vod a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí ČR k institutu ochranných pásem vodních zdrojů (§ 30 vodního zákona) a Stanovisko odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí ČR k aplikaci kalů v ochranných pásmech vodních zdrojů, https://www.mzp.cz/cz/ochranna_pasma_vodnich_zdroju.

§ 30 odst. 1 vodního zákona se všemi povinnostmi plynoucími z tohoto zákona a z dalších právních předpisů zakotvujících obecná omezení nebo povinnosti pro činnost prováděné v OPVZ.

- To, že za OPVZ ve smyslu § 30 vodního zákona je nutno považovat rovněž ochranná pásma stanovená podle § 19 zákona č. 138/1973 Sb., o vodách, ve znění pozdějších předpisů, potvrzuje také rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, č. j. 30A 123/2012-51 ze dne 28. 1. 2014.
- Platnost rozhodnutí, včetně specifických povinností a omezení uvedených v dokumentech vymezujících ochranná pásma stanovená podle dřívějších předpisů, potvrzuje ustanovení § 127 odst. 1 vodního zákona (*„Práva a povinnosti založené dosavadními právními předpisy zůstávají zachovány, nestanoví-li tento zákon jinak. Řízení zahájena a neskončená do dne nabytí účinnosti tohoto zákona se dokončí podle dosavadních předpisů.“*).

2.3.9 Související otázky

Klimatická změna zdůrazňuje potřebu věnovat větší pozornost úbytku vodních zdrojů a zajištění jejich vydatnosti a kvality. Ochranná pásma vodních zdrojů přitom představují důležitý nástroj plošné ochrany vody, který je využitelný také právě pro řešení klimatické krize.

V tomto kontextu je možné zmínit několik dalších nástrojů v právním řádu, jež kvantitu i kvalitu vody ovlivňují a kde je nezbytný komplexní náhled na řešené problémy.

Základem pro regulaci v území jsou již územněplánovací dokumentace. Jejich význam stále narůstá, protože se jedná o strategické dokumenty, které zohledňují relevantní veřejné i soukromé zájmy v území a na základě jejich vzájemného posouzení stanovují závazné regulativy využití území. V tomto směru je zásadní a nezbytné promítnutí požadavků ochrany vody v širokém územním kontextu již do přípravy územních plánů (potažmo zásad územního rozvoje či územního rozvojového plánu). Zvláště významná je role dotčených orgánů veřejné správy a jejich činnost při uplatňování stanovisek v rámci přípravy územních plánů.

Z hlediska využití koncepčních nástrojů hraje zásadní roli plánování podle povodí, kterému se dále blíže věnujeme. Z pohledu dalších nástrojů vodního zákona považujeme za nezbytné zmínit problematiku nakládání s odpadními vodami, neboť právě odpadní vody jsou významným zdrojem znečišťování vodních zdrojů.

Povodí

Povodí je vodním zákonem definováno jako území, ze kterého veškerý povrchový odtok odtéká sítí vodních toků a případně i jezer do moře v jediném vyústění, ústí nebo deltě vodního toku (§ 2 odst. 10 vodního zákona).

V rámci koncepční činnosti „plánování v oblasti vod“ (hlava IV vodního zákona) se pořizují „plány dílčích povodí“ (ty pořizují správci povodí, tj. podniky povodí podle své působnosti ve spolupráci s příslušnými krajskými úřady a ve spolupráci s ústředními vodoprávními úřady), které jsou zdrojovou základnou pro pořízení „národních plánů povodí“ (ty pořizuje Ministerstvo zemědělství ČR a Ministerstvo životního prostředí ČR ve spolupráci s příslušnými správci povodí a místně příslušnými krajskými úřady), jež mají vymezit a vzájemně harmonizovat veřejné zájmy:

- a) ochrany vod jako složky životního prostředí;
- b) snížení nepříznivých účinků povodní a sucha
- c) udržitelného užívání vodních zdrojů, zejména pro účely zásobování pitnou vodou.

Plány povodí jsou podkladem pro výkon veřejné správy, zejména pro územní plánování a vodoprávní řízení (viz § 23 odst. 1 a 2 vodního zákona).

Pro území ČR se zpracovávají tři národní plány povodí, povodí Labe, povodí Odry a povodí Dunaje. Tyto národní plány stanoví cíle:

- a) pro ochranu a zlepšování stavu povrchových a podzemních vod a vodních ekosystémů;
- b) ke snížení nepříznivých účinků povodní a sucha;
- c) pro hospodaření s povrchovými a podzemními vodami a udržitelné užívání těchto vod pro zajištění vodohospodářských služeb a
- d) pro zlepšování vodních poměrů a pro ochranu ekologické stability krajiny.

V letech 2015–2021 proběhla druhá aktualizace národních plánů povodí. Národní plány povodí byly 19. 1. 2022 schváleny vládou České republiky usnesením č. 31. Ministerstvo zemědělství ČR následně v souladu s ustanovením § 25 odst. 4 vodního zákona vydalo v lednu 2022 národní plány povodí formou opatření obecné povahy, která nabyla účinnosti 13. února 2022.

V letech 2015–2021 v ČR také proběhla druhá aktualizace deseti plánů dílčích povodí, které v průběhu roku 2022 schválily příslušné kraje.

Nakládání s odpadními vodami

Nakládání s odpadními vodami se věnuje § 38 vodního zákona. Odpadní voda je jakákoli voda, která má po užití změněnou jakost (složení, teplotu) a která vzniká činností lidí v sídlech, v průmyslu nebo v zemědělství. Za odpadní vody jsou považovány i vody dešťové (srážkové), pokud jsou znečištěny a mohou zhoršit nebo ohrozit jakost vod povrchových nebo podzemních, a dále vody průsakové z odkališť nebo ze skládek odpadu bez ohledu na jejich jakost.²²

²² Blíže viz definice v § 38 odst. 1 vodního zákona: „Odpadní vody jsou vody použité v obytných,

Z hlediska regulace nakládání s odpadními vodami je zásadní to, že pro jejich vypouštění do vod povrchových nebo podzemních je vyžadováno povolení vodoprávního úřadu. Současně je třeba vzít v úvahu postup podle 12 odst. 4 vodního zákona, podle něhož vodoprávní úřad povolení k nakládání s vodami změní nebo zruší mimo jiné proto, je-li to nezbytné k dosažení cílů ochrany vod přijatých v plánu povodí.

Pokud jde o vztah odpadních vod a ochrany vodních nádrží (specificky vodárenských zdrojů), je třeba vzít v potaz, že vodní nádrže jsou v krajinně specifickým vodním prvkem. Jedná se o stojaté vody, v nichž se zadržuje znečištění přinášené vodními toky. Z hlediska jakosti vody ve vodárenské nádrži odpadní vody představují riziko především ve dvou oblastech. Jednak to je stálá dotace říční sítě fosforem, který je postupně zadržován v prostoru vodárenské nádrže, jednak jsou to různé domácí mikropolutanty jako například zbytky drogistického zboží nebo léčiv.²³

Znečištění živinami, zejména fosforem (P) a dusíkem (N), způsobuje masový rozvoj vodních květů (sinice, řasy atd.), tzv. eutrofizaci vodních nádrží. Tato eutrofizace pak zhoršuje možnosti užívání vody, hlavně zvyšuje náklady na úpravu surové vody na vodu pitnou a často omezuje rekreační užívání vod. Živiny se ve vodních nádržích postupně ukládají v sedimentech na dně. Především za vyšších teplot a nižších průtoků tak dochází ve vodních nádržích ke složitým procesům (chemickým, fyzikálním i biologickým), které i při postupném omezování přísunu živin z povodí mají nepříznivý vliv na jakost a zdravotní nezávadnost vody. Pro udržitelnost a možnost dalšího dlouhodobého využívání vodních a především vodárenských nádrží je tak nezbytné co nejvíce soustavně omezovat přísun znečištění z jejich povodí. Proto je i nadále nutné podstatně zlepšit nakládání s odpadními vodami, tj. řešit systém jejich odvádění (odkanalizování) a účinnost jejich čištění (účinnější čistírny odpadních vod, čistírny s odstraňováním mikropolutantů z vody; případně zvažovat dostatečnost stanovených limitů znečištění, což je problém legislativního charakteru).

průmyslových, zemědělských, zdravotnických a jiných stavbách, zařízeních nebo dopravních prostředcích, pokud mají po použití změněnou jakost (složení nebo teplotu), a jejich směsi se srážkovými vodami, jakož i jiné vody z těchto staveb, zařízení nebo dopravních prostředků odtékající, pokud mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod. Odpadní vody jsou i průsakové vody vznikající při provozování skládek a odkališť nebo během následné péče o ně, s výjimkou vod, které jsou zpětně využívány pro vlastní potřebu organizace, a vod, které odtékají do vod důlních.“ Při pochybnostech o tom, zda se jedná o odpadní vody, rozhoduje příslušný vodoprávní úřad (§ 38 odst. 15 vodního zákona).

²³ Uvedený závěr se týkal vodárenské nádrže Vrchlice, ale je obecně platný také pro jiné zdroje. Blíže viz Základní strategie ke zlepšení jakosti surové vody pro vodárenské účely na nádrži Vrchlice u Kutné hory, technická zpráva, Povodí Labe, s. p., Vodo hospodářský rozvoj a výstavba, a. s. Hradec Králové, 2016, s. 51 a násl.

3 Zvláštní část

V následující části publikace věnujeme pozornost dvěma vybraným vodárenským nádržím, konkrétně Vrchlici a Slušovicím. Výběr nádrží je daný jejich rozdílnou lokalitou a navazujícím prostředím a také odlišným schématem stanovení OPVZ (u Vrchlice jde o ucelené OPVZ, u Slušovic o systém zón diferencované ochrany). K oběma nádržím současně existují podrobné údaje a lze na nich ukázat na související limity stávající právní úpravy. Nádrže byly vybudovány v podobném časovém rámci (šedesátá a sedmdesátá léta 19. století). Jejich ochranná pásma byla stanovena již podle vodního zákona z roku 2001, tj. v době jejich vyhlášení (rok 2008) byl aktualizován jejich rozsah a podmínky podle tehdy aktuálních legislativních požadavků (s výhradami uvedenými ve výkladu výše). V dalším období již ke změnám vyhlášeným OPVZ u uvedených nádrží nedošlo.

V současné době lze zvažovat, zda určité změny nejsou nezbytné z pohledu strategických dokumentů a úkolů, jakož i mezinárodních a unijních závazků reagujících na projevy klimatické změny, které byly schváleny po roce 2008. To se může týkat jak plošného rozsahu vyhlášeného OPVZ, tak rozsahu stanovených zákazů a povinností. Přitom je třeba vzít v úvahu, že OPVZ jsou jen dílčím nástrojem pro zajištění komplexního přístupu ochrany vodních zdrojů.

3.1 Vodárenská nádrž Vrchlice

Vodárenská nádrž na říčce Vrchlici slouží jako zdroj pitné vody pro Kutnohorsko a Čáslavsko. Vybudována byla v letech 1966–1970, její plocha je 102 hektarů a maximální hloubka činí 33 metrů. Nádrž má unikátní klenbovou betonovou hráz. Od roku 1989 je zde v provozu malá vodní elektrárna. Účelem vodního díla je:

- vodárenský odběr pro úpravnu vody U sv. Trojice;
- nadlepšení průtoku pod nádrží;
- akumulace vody pro odběr technologické vody z nádrže;
- zajištění minimálního zůstatkového průtoku v profilu pod nádrží;
- energetické využití minimálního zůstatkového průtoku v malé vodní elektrárně;
- vedlejším účelem je snížení kulminačních průtoků velkých vod přirozeným retenčním účinkem nádrže.²⁴

²⁴ Povodí Labe, s. p., Přehrada Vrchlice na Vrchlici; 2010.

(foto Tereza Snopková)

Vodárenská nádrž Vrchlice leží v povodí Labe. Národní plán povodí Labe²⁵ v kapitole V. Souhrn programu opatření k dosažení cílů pro období 2021–2027 uvádí řadu opatření pro samotnou nádrž i vodní tok Vrchlice. Jedná se o odkanalizování vybraných lokalit (zpravidla se předpokládá připojení na ČOV Kutná Hora), opatření k zastavení nebo postupnému odstranění vypouštění, emisí a úniků prioritních nebezpečných látek, opatření v povodí ke snížení množství zvláště nebezpečných látek ve vodárenské nádrži Vrchlice, opatření v povodí ke snížení eutrofie na vodárenské nádrži Vrchlice a monitoring.

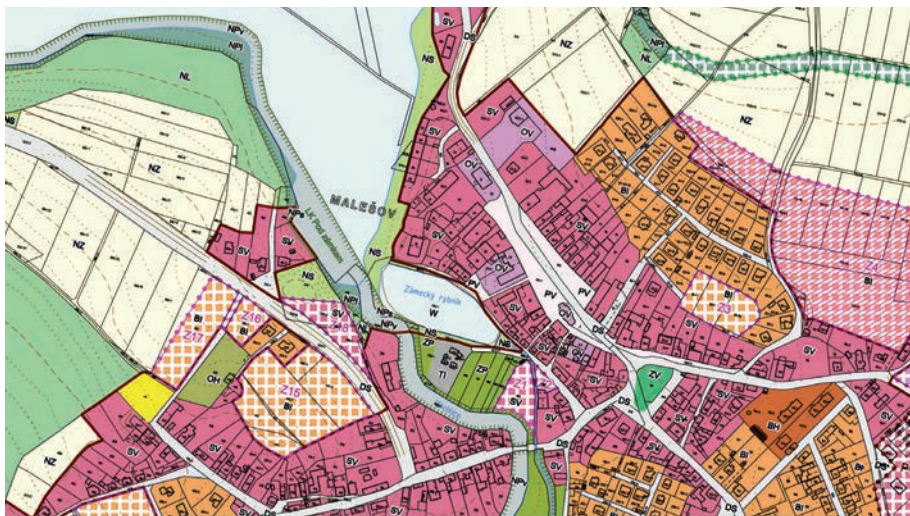
Z hlediska územního plánování je vodní nádrž Vrchlice zanesena v Zásadách územního rozvoje Středočeského kraje v ploše vymezené jako Plochy a koridory nadmístního významu, regionální biocentra a biokoridory.²⁶ Vodní nádrž Vrchlice a její

²⁵ Viz Národní plán povodí Labe, <https://eagri.cz/public/web/mze/voda/planovani-v-oblasti-vod/priprava-planu-povodi-pro-2-obdobi/zverejnene-informace/narodni-planu-povodi-1/narodni-planu-povodi-labe.html>.

²⁶ Textová část Zásad územního rozvoje Středočeského kraje: <http://gis.kr-stredocesky.cz/docs/reg/?dir=%DAZEMN%CD%20PL%CI%NOV%CI%N%CD%20NA%20DAROVNI%20KRAJE/Z%CI%ADY%20DAZEMN%CDHO%20ROZVOJE%20SK/Z%DAR%20SK/P.%E8.1%20-%20Z%DAR%20SK/Textov%E1%20%E8%Elst>.

ochranná pásma se nacházejí v katastrálním území tří obcí, konkrétně obce Malešov, Miskovice a Vidice,²⁷ což se promítá do územních plánů těchto obcí. Územní plán je důležitým informačním nástrojem pro vymezení chráněného zájmu a také formulaci přípustného využití dotčených ploch. Například v územním plánu městyse Malešov²⁸ je nádrž zařazena mezi plochy vodní a vodohospodářské (W) a dále je zde evidováno lokální biocentrum Vrchlice. Na plochu samotné nádrže navazují plochy přírodní vodní (NPv),²⁹ přírodní lesní (NPl), plochy lesní (NL) a plochy smíšené nezastavěného území (NS), k nimž jsou dále upraveny příslušné regulativy.

Územní plán Malešova počítá také se zastavitelnými plochami Z1 a Z2, plochy smíšené obytné – venkovské (navazující na Zámecký rybník), kde je stanoven požadavek zohlednit zvýšené riziko záplav v této lokalitě a respektovat podmínky využití pásma hygienické ochrany vodního zdroje I. stupně, tedy je zde zajištěna provázanost s ochrannými podmínkami.

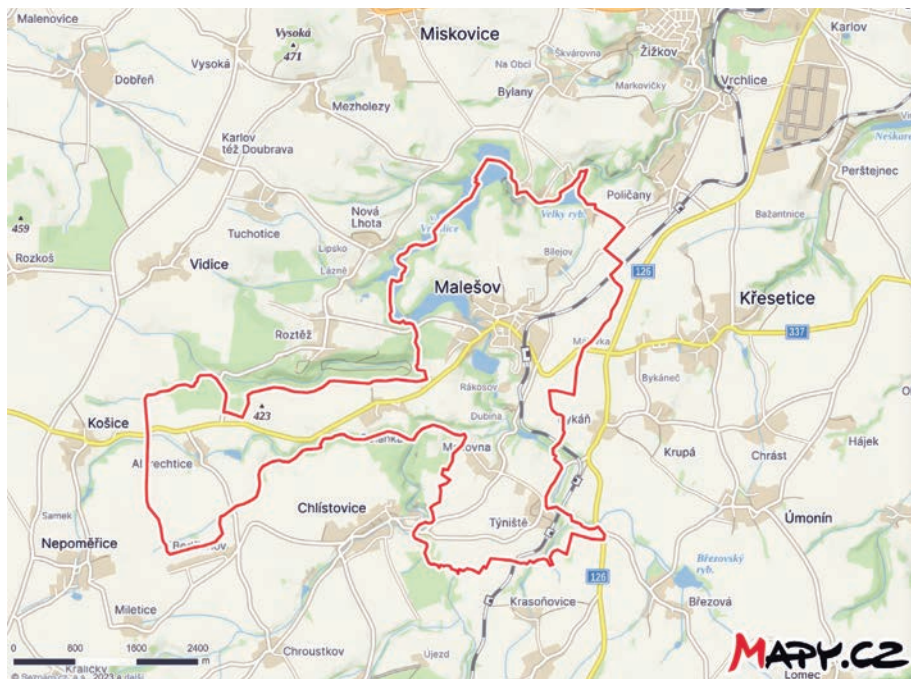

(zdroj: <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/>)

²⁷ Všechny uvedené obce spadají do územní působnosti ORP Kutná Hora. ÚPD ORP Kutná Hora, <https://mu.kutnahora.cz/mu/uzemni-plany-obci-orp-kutna-hora>.

²⁸ Dostupné z: https://www.kutnahora.cz/file/3303_1_1/download/.

²⁹ Hlavní využití dle územního plánu: Vodní toky a vodní plochy, které neslouží k intenzivnímu chovu ryb, břehová zeleň přírodního charakteru. Zájem ochrany přírody a krajiny je v těchto plochách nadřazen zájmům na jejich hospodářské využití.

Zájmové území vodárenské nádrže Vrchlice, čevenou čarou je vymezeno území městysu Malešov (zdroj: Mapy.cz)

3.1.1 Ochranné pásmo

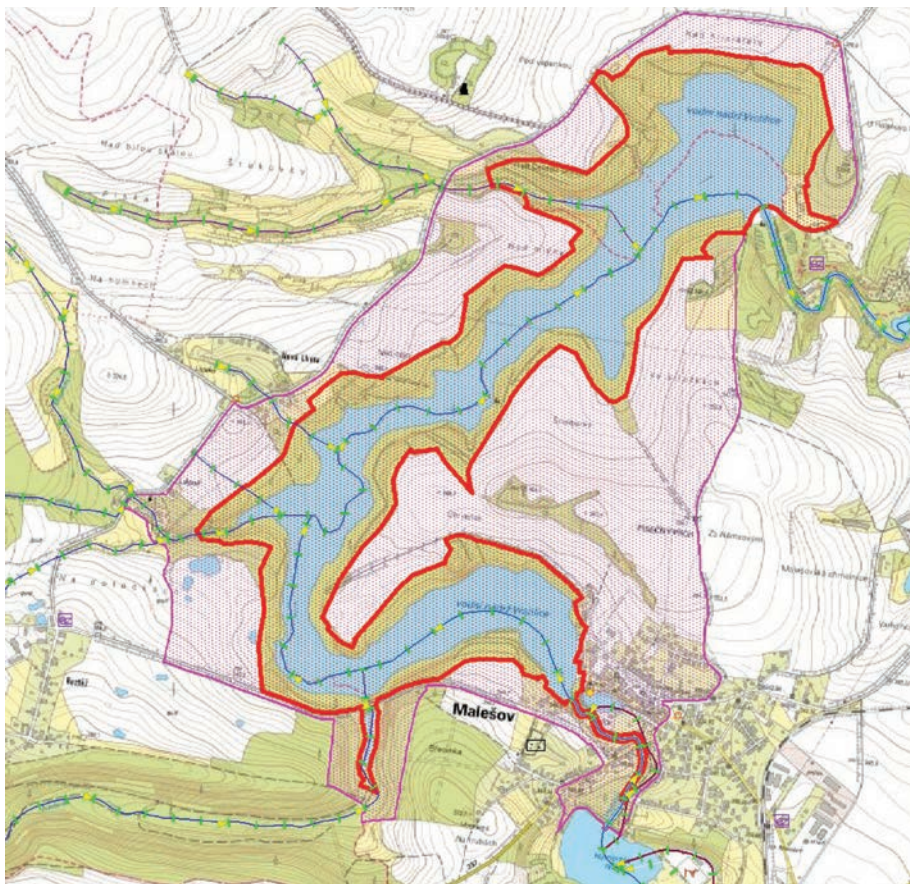
Ochranné pásmo vodárenské nádrže Vrchlice bylo stanoveno rozhodnutím Odboru životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Středočeského kraje č.j. 36961/2008/KUSK OŽP/Ně ze dne 4. 2. 2009 vydaného podle § 30 vodního zákona.³⁰ Jedná se o rozhodnutí, jelikož § 30 odst. 8 vodního zákona ve znění z května 2008 ještě vyžadoval tuto právní formu.³¹ Jeho součástí je také grafická příloha se znázorněním jednotlivých ochranných pásem.

³⁰ Rozhodnutí dostupné na <https://vuv.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=88f5f6d4ec4a4505827e944e1af1e491>.

³¹ Viz původní znění § 30 odst. 8 vodního zákona: *V rozhodnutí o zřízení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje vodoprávní úřad po projednání s dotčenými orgány státní správy stanoví, které činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje nelze v tomto pásmu provádět, jaká technická opatření je třeba v ochranném pásmu provést, popřípadě způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto pásmu ležících.*

Pro ochranné pásmo I. stupně je stanoven zákaz vstupu a vjezdu fyzických a právnických osob vyjma osob s chráněnými zájmy (např. vlastníci, nutná údržba, energetické potřeby, osoby s právem nakládání s povrchovými vodami); zákaz plavby, koupání, výkonu rybářského práva, pastvy hospodářských zvířat, přeletu letadel v malé výšce (do 150 m; výjimkou je výkon činností spojených s provozem a ochranou vodního díla); zákaz se nevztahuje na případy, kde je průjezd po komunikaci.

Pro ochranné pásmo II. stupně je upraven zákaz zařízení podléhajícího režimu závadných látek podle § 39 vodního zákona s výjimkou nezbytných postupů pro lesní a zemědělské hospodaření. Platí také zákaz nových staveb, jež mohou ovlivnit vodní

OPVZ vodárenské nádrže Vrchlice I. stupně je ohraničeno červenou barvou, OPVZ II. stupně je ohraničeno fialovou barvou (zdroj: Povodí Labe, s. p.)

zdroj (např. hospodářský chov, sklad pohonných hmot aj.), u stávajících staveb je třeba zajistit zneškodňování odpadních vod, které neovlivní vodní zdroj a kterým nebude ohrožena či zhoršena kvalita povrchových a podzemních vod. Zakázáno je používání chemických přípravků, u nichž není prokázáno přípustné využití v okolí vodních nádrží.

V odůvodnění rozhodnutí o vyhlášení OPVZ se konstatuje, že dosavadní ochrana plní svou funkci jen částečně, přičemž za efektivní územní ochranu vodárenského zdroje lze podle něj považovat jen taková opatření, která vycházejí z procesů vytvářejících jakost vody a která jsou dostatečně kontrolovatelná. Upozorňuje také na to, že historicky stanovený velký počet omezení na velkém území nebylo možné účinně kontrolovat a že cílů v ochraně vod se dosahuje také jinými, novými nástroji a opatřeními. Na příkladu obce Malešov se poukazuje na to, že podmínky ochranného pásma nebylo možné reálně naplnit a zároveň nadměrná limitace činností v intravilánu vyvolávala nedůvěru obyvatel.

Zdůrazňuje se také význam všeobecného zákazu vstupu do ochranného pásma I. stupně, který brání rozvoji nežádoucích pobřežních aktivit. Všeobecný zákaz má také vést ke zvýšení povědomí a k akceptaci nutnosti ochrany vodního zdroje. Ochranné pásmo II. stupně bylo dle odůvodnění výrazně redukováno, a to tak, aby důsledně odklonilo primární aktivity s přímým (negativním) vlivem na vodní zdroj. Zároveň nové vymezení vycházelo z respektování výrazných terénních linií. Důležitým nástrojem pro naplnění účelu OPVZ má být potřeba vydání souhlasu vodoprávního úřadu ke stavbám v těchto oblastech dle § 17 vodního zákona.

3.1.2 Hodnocení ochrany vodní nádrže Vrchlice z pohledu praxe

Hodnocení ochrany vodárenské nádrže Vrchlice je možné rozdělit na několik prvků.

V prvé řadě jde o samotné dodržování zákonem stanovených restrikcí. Zákaz vstupu i vjezdu do území OPVZ I. stupně doplněný značením v terénu je vzhledem k jeho zalesnění dodržován celkem v únosné míře. Na konci vzdutí je velká obec Malešov. Z tohoto důvodu nelze očekávat, že území bude hermeticky uzavřeno a žádný z obyvatelů do něj nebude vstupovat. Tomu se reálně nedá zabránit, nicméně svým zvláštním statutem se oblast OPVZ I. stupně stala skutečným tabu pro řadu nežádoucích činností, které by vodárenský odběr mohly ohrozit. To lze považovat za nejdůležitější efekt této legislativní a do praxe promítnuté ochrany. V místě existuje celá řada kontrolovatelných oprávněných výjimek pro místní obyvatele (vstup do soukromého lesa, omezená honitba, údržba golfového areálu apod). Pokud jde o nepovolené koupání a rekreaci, tento nežádoucí jev se i vzhledem ke kvalitě vody v oblasti Malešova téměř nevyskytuje. Z hlediska ochrany a možného ohrožení jakosti zdroje je zřejmě nejhorší nedovolený odchyt ryb, a to zejména těch dravých. Na vodárenské nádrži Vrchlice se realizuje zvláštní hlídkový režim, nicméně vzhledem k členitosti terénu se rybářskému

pychu nedaří zcela zabránit. Nepovolený odlov dravých ryb sice neznamená přímé ohrožení vodárenského zdroje, ale má nepřímé důsledky na vývoj jakosti vody.

Dalším důležitým prvkem ve vztahu k Vrchlici je to, že v OPVZ II. stupně se nachází rozlehlý golfový areál společnosti Casa Serena. I když zpočátku vůči existenci této aktivity na pobřeží vodárenské nádrže byly velké výhrady, dnes se zdá, že vznik areálu byl spíše pozitivním krokem. Dříve zorněná svažitá pole byla nahrazena trvalým travním porostem. Očekávané nadměrné hnojení dusíkem se na kontrolním profilu pod golfovým hřištěm prozatím neprojevuje. Nebyly ani nalezeny účinné látky aplikované pro údržbu hřiště. Pozitivní roli zde zřejmě hrají zasakovací nádrže vybudované v prostoru mezi vodárenskou nádrží a hřištěm.

Pokud jde o dopady zemědělské činnosti, s nejdůležitějšími zemědělskými subjekty probíhají jednání k nezbytnosti snížit nebo nejlépe zcela vyloučit užívání pesticidů, jejichž metabolity jsou detekovány i přímo ve vodárenském odběru. Do této činnosti bylo zapojeno také Ministerstvo zemědělství ČR, nicméně rozvíjející se systém vhodných postupů zřejmě narazil na nedostatek financí. Dnes se žádoucí postupy objevují jako součást agroenvironmentálně klimatických opatření pod gescí Státního zemědělského intervenčního fondu a předpokládá se jejich uplatnění v celém hydrologickém povodí nádrže Vrchlice (byť zvláštní role OPVZ není zcela zřetelně odlišena).

Ochranné pásmo II. stupně není oproti původní územní ochraně (bylo vyhlášeno i PHO 3. stupně, které v zásadě kopírovalo rozvodnici) příliš rozsáhlé. Zahrnuje obec Malešov a území bezprostředně gravitující do původního údolí říčky Vrchlice. Tím se sleduje především kontrola rozvoje nežádoucích činností v blízkém okolí (zde také viz uplatnění souhlasu podle § 17 vodního zákona). To se v zásadě daří, i když omezení například na zemědělské půdě jsou v tomto pásmu v podstatě zanedbatelná. Z monitoringu látkového transportu celkem jednoznačně plyne, že vodárenský zdroj je ovlivňován z plochy celého povodí. Současné nástroje užívané k vyhlášení ochranných pásem jsou však natolik komplikované, že prakticky rozsáhlejší OPVZ nelze vyhlásit a následně kontrolovat (s ohledem na okruh dotčených vlastníků).

Z hlediska kvality vody je velmi důležitý monitoring. Voda v nádrži i na přítocích je již řadu let celoročně monitorována (pravidelně se odebírají vzorky na důležitých přítocích i na hloubkových profilech uvnitř nádrže). Získané výsledky umožňují správně nádrže stanovit nejen parametrický rozsah látek nalezených ve zdroji, ale umožňují také spolehlivý popis látkové dynamiky uvnitř nádrže včetně látkového rozpadu a jejich přeměny. Vzhledem ke značnému pokroku při vývoji analytických metod lze hodnotit nejen běžnou bilanci látek, jako jsou živiny a kovy, ale jsou k dispozici poznatky také o pohybu pesticidů a jejich metabolitů, léčivech a dalších mikropolutantech.

V území ochranných pásem aktuálně správa nádrže připravuje několik zásadních investičních akcí, které směřují k výraznému posílení ochranných prvků celého vodního díla. Jedná se jednak o purifikační opatření využívající rozpadající se vnořené hráze Pilského rybníka v oblasti Malešova. Je dokončena projektová dokumentace

k rekonstrukci předzdrže rybníku Hamerák a z podnětu hasičského záchranného sboru se navrhuje realizace několika důležitých opatření k omezení důsledků možného havarijního znečištění.

Na vývoji jakostních parametrů surové vody se podílí také další oblasti povodí Vrchlice, které nejsou zahrnuty od OPVZ. V tomto směru je důležité rovněž dokončované odkanalizování nejvýznamnějších sídel nad nádrží a odvedení jejich odpadních vod na ČOV Kutná Hora. Tímto zásahem lze očekávat významný pokles transportu fosforu a reziduí z léčiv do vodárenského zdroje.

Významný fenomén v řešené lokalitě představuje investiční záměr na výstavbu vysokorychlostní železnice. Její koridor příčně protíná celé povodí nádrže ve vzdálenosti několika kilometrů od vodní hladiny. Původně byla výstavba železnice navrhována v povodí vodárenské nádrže Želivka. Zde však unikátně zůstala zachována ochranná pásma třetího stupně až k rozvodnici. V procesu přípravy investičního záměru – přesunu trasy železnice do hydrologického povodí vodárenské nádrže Vrchlice – bylo zásadně opomenuto potenciální ohrožení pitné vody na Kutnohorsku, což je nyní předmětem navazujících jednání a procesů.

Specifickou kapitolou v ochraně vodárenského zdroje Vrchlice jsou rybníky. Na jedné straně se jedná o důležitý prvek v české krajině, nicméně se ukazuje, že v suchých obdobích právě rybníky ohrožují plnění vodárenské nádrže. Naplní-li se prognózy dlouhých období sucha, může neřešení této problematiky přinést závažné důsledky.

3.2 Vodárenská nádrž Slušovice

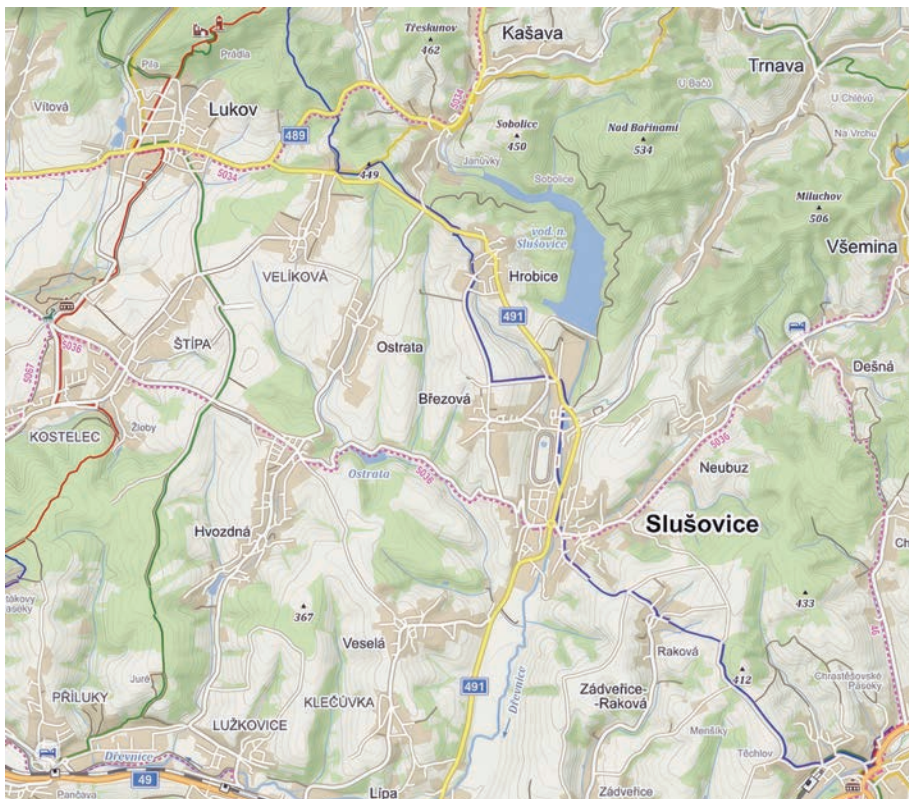
Vodárenská nádrž Slušovice na toku Dřevnice se nachází nad obcí Slušovice, nad soutokem Dřevnice s Trnávkou. Zajišťuje vodu pro úpravnu vody nacházející se v Klečůvce, zabezpečuje minimální průtok v toku pod nádrží, má vliv na snížení povodňových průtoků a slouží také k výrobě elektrické energie.

Výstavba nádrže probíhala od ledna 1972 do října 1976, v tomto roce byla v jejím okolí vyhlášena pásma hygienické ochrany. Do trvalého provozu byla vodní nádrž uvedena roku 1978.

Odběrná věž umožňuje odebírat vodu pro vodárenské účely. Voda je odváděna dvěma potrubími o průměru 800 milimetrů s možností odběru ze tří úrovní pod hladinou nádrže. Rovněž umožňuje ovládat výpustná zařízení. Na vrcholu věže je strojovna přístupná po lávce z levého břehu.

Na vodní dílo Slušovice byla v roce 1989 instalována malá vodní elektrárna a v roce 1997 byla původní turbína nahrazena dvěma novými turbínami. První z nich má výkon 30 kW a maximální hltnost 156 l/s, druhá má výkon 6,5 kW a maximální hltnost 35 l/s.³²

³² Povodí Moravy: VD Slušovice, <http://www.pmo.cz/cz/o-podniku/vodni-dila/slusovice/>.

(zdroj: Mapy.cz)

Vodárenská nádrž Slušovice leží v povodí Dunaje. Národní plán povodí Dunaje 2021–2023³³ v kapitole V. Souhrn programu opatření k dosažení cílů pro tok Dřevnice od pramene po samotnou nádrž uvádí požadavky na snížení znečištění v povodí vodárenské nádrže Slušovice, omezení obsahu fosforu ve vybraných útvarech povrchových vod v povodí vodárenských nádrží, opatření pro regulaci odběrů a vzdouvání, odkanalizování obce Držková a revitalizaci toku Dřevnice v obci Kašava. Plán dílčího povodí Moravy a přítoků Váhu 2021–2023³⁴ se zabývá také dlouhodobým výhledem

³³ Národní plán povodí Dunaje, [https://eagri.cz/public/web/mze/voda/planovani-v-oblasti-vod/ramcova-smernice-o-vodach/x3-planovaci-obdobi/zverejnene-informace/narodni-plan-povodi-dunaje.html](https://eagri.cz/public/web/mze/voda/planovani-v-oblasti-vod/ramcova-smernice-o-vodach/x3-planovaci-obdobi/zverejnene-informace/narodni-plan-povodi/narodni-plan-povodi-dunaje.html).

³⁴ Povodí Moravy: Plán dílčího povodí Moravy a přítoků Váhu, http://pop.pmo.cz/download/web_PDP_Morava_kraje/index.html.

(2071–2097), kdy očekává výrazné snížení kapacity vodárenské nádrže Slušovice, a z toho důvodu požaduje sledovat projevy změny klimatu a zpřesňovat jejich dopady a dále se zabývat metodami zpřesnění výhledových potřeb vody. Kromě tohoto dlouhodobého výhledu je konstatován nevyhovující celkový stav vodního útvaru, a to s ohledem na střední ekologický potenciál díky hodnocení všeobecně fyzikálně-chemických látek a fytoplanktonu.³⁵

Z pohledu územního plánování je podstatné, že vodárenská nádrž Slušovice a její ochranná pásma leží na území pěti obcí. Obce Hrobice a Trnava spadají do územní působnosti ORP Vizovice,³⁶ obce Kašava, Držková a Vlčková spadají do územní působnosti ORP Zlín.³⁷ Z pohledu ochrany vodárenské nádrže stojí za pozornost například vymezení ploch rekreace a bydlení (v obci Kašava) v bezprostřední blízkosti jejího přítoku.

3.2.1 Ochranné pásmo

Ochranné pásmo vodárenské nádrže Slušovice je stanoveno rozhodnutím Odboru životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Zlínského kraje č.j. KUZL 2473/2008 ze dne 6. 5. 2008.³⁸ Z hlediska formy se jedná o rozhodnutí shodné jako u vodní nádrže Vrchlice (viz výše). Jeho součástí je také grafická příloha se znázorněním jednotlivých ochranných pásem a zón.

Ochranné pásmo I. stupně (OP I) zahrnuje celou plochu nádrže při maximálním vzdutí a okolní parcely.

Ochranné pásmo II. stupně (OP II) je vymezeno jako systém zón diferencované ochrany. Tvoří ho zóna bezprostřední ochrany (ZBO) – lesní zóna –, která plošně navazuje na OP I, a dále soubor zón zemědělské půdy (ZZP), zón travních porostů (ZTP) a zóny zemědělské výroby (ZZV).³⁹

Samotná vodárenská nádrž a její OP I se nachází v katastrálních územích obcí Hrobice, Trnava a Kašava. V nich je vymezena také ZBO. Některé ZTP jsou vymezeny v katastru obcí Držková a Vlčková.

Pro každé z ochranných pásem a zón je uveden výčet dotčených parcel a jsou stanoveny podmínky pro jejich využívání včetně způsobu označení ochranných pásem na příjezdových komunikacích.

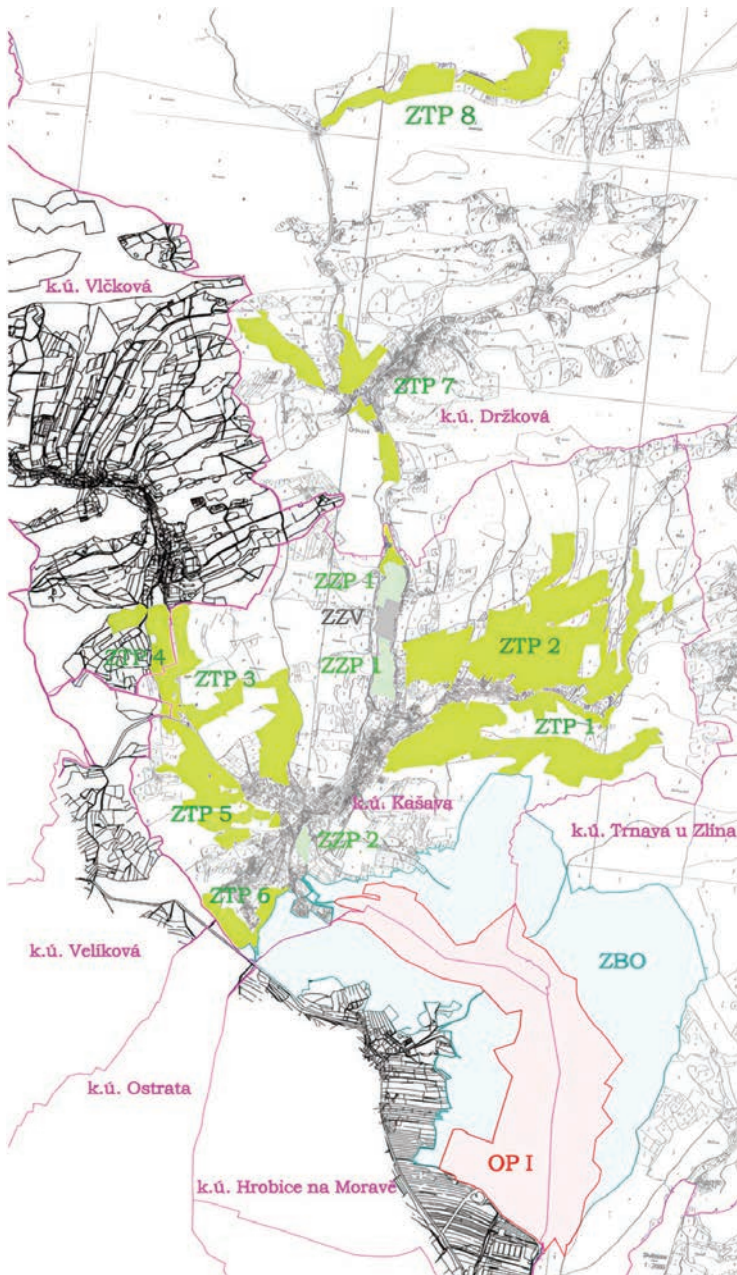
³⁵ Povodí Moravy: Průvodní listy útvarů povrchových vod Plánu dílčího povodí Moravy a přítoků Váhu, http://pop.pmo.cz/download/web_PDP_Morava_kraje/pruvodni-listy.html.

³⁶ ÚPD ORP Vizovice, <https://www.mestovizovice.cz/urad-1/uzemni-planovani/uzemni-plan-y-obci-orp/>.

³⁷ ÚPD ORP Zlín, <https://www.zlin.eu/uzemne-planovaci-dokumentace>.

³⁸ Ke stažení v databázi Dibavod: Aktualizace OP, <https://dibavod.cz/107/aktualizace-ochrannych-pasem-vodnich-zdroju-a-nadrzi.html>.

³⁹ Viz obrázek na s. 41.

(zdroj:
Krajský úřad
Zlínského
kraje)

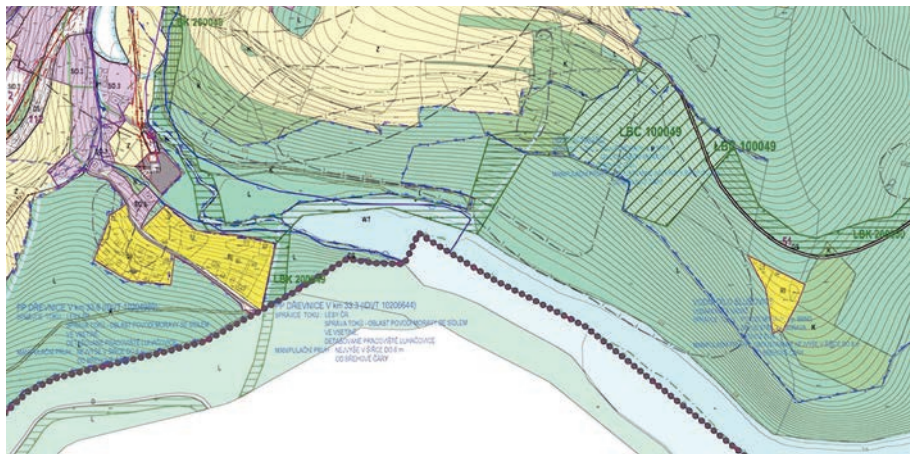
3.2.2 Hodnocení ochrany vodní nádrže Slušovice z pohledu praxe

Ochrana vodárenské nádrže Slušovice je v praxi prováděna mimo jiné prostřednictvím kontrolní činnosti ze strany pracovníků Povodí Moravy, s. p. (PM, s. p.). Tato kontrolní činnost je zaměřena především na dodržování zákazů a omezení stanovených pro jednotlivá ochranná pásma v rozhodnutí o stanovení ochranného pásma vodárenské nádrže Slušovice. Veškeré zjištěné činnosti, které by mohly ohrozit jakost a vydatnost vodního zdroje a nejsou v souladu s podmínkami stanovenými prostřednictvím zákazů a omezení ve výše uvedeném rozhodnutí, jsou v praxi prvotně řešeny ve spolupráci s daným subjektem. Pokud není možná dohoda, tak pracovníci PM, s. p., žádají projednání nepovolené činnosti formou podnětu na Krajský úřad Zlínského kraje, příslušné vodoprávní úřady ORP nebo ČIŽP.

Kromě kontrol plnění zákazů a omezení daných rozhodnutím se pracovníci PM, s. p., zaměřují na kontrolu plnění obecné ochrany vod v celém povodí vodárenské nádrže Slušovice. Nápravu zjištěných nedostatků pak projednávají opět buď s daným subjektem, popřípadě s příslušným vodoprávním úřadem (ORP), nebo s ČIŽP (pokud je subjekt právnická osoba).

K zajištění vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti vodárenské nádrže Slušovice byla Povodí Moravy, s. p., ze strany Krajského úřadu Zlínského kraje nařízena realizace technických opatření na území OP I. a OP II. stupně, technické úpravy na územích s dopravním omezením a monitoring jakosti vod.

Technická opatření zahrnují uzavření příjezdových komunikací vedoucích na území OP I. stupně na hranicích pásma závorami, vyznačení obvodu OP I. stupně výstražnými tabulemi s textem: Vodárenská nádrž, ochranné pásmo I. stupně,

(zdroj: Územní plán obce Kašava)

nepovoláním vstup zakázán, a to zejména v místech zvýšeného pohybu osob. Území zóny bezprostřední ochrany (ZBO), která náleží do OP II. stupně, musí být na viditelných místech označeno informačními tabulemi s textem: Vodárenská nádrž, ochranné pásmo II. stupně, zóna bezprostřední ochrany.

Technické úpravy na území OP II. stupně s dopravním omezením byly realizovány umístěním obousměrné informativní tabule s textem Vodárenská nádrž, ochranné pásmo II. stupně, zákaz znečišťování, spolu s dopravní značkou B19 (zákaz vjezdu vozidel přepravujících náklad látek škodlivých vodám).

V rámci plnění těchto podmínek probíhá ze strany pracovníků PM, s. p., průběžná kontrola stavu výstražných a informativních tabulí, závor, dopravního značení a zajišťování výměny poškozených a odcizených prvků.

Monitoring jakosti vod se provádí v profilu Dřevnice na přítoku do nádrže a na odtoku z nádrže s četností jednou měsíčně. Rozsah sledovaných parametrů vychází z platných právních předpisů a je aktualizován vzhledem k vývoji a k aktuální situaci na vodním zdroji.

Nad rámec výše stanoveného rozsahu monitoringu provádí PM, s. p., monitoring jakosti přítoku Sobolice s četností jednou za měsíc. Ve vegetační sezoně (od dubna do října) také probíhá zónační sledování jakosti nádrže v profilu u hráze a ve středu nádrže. Z dat monitoringu uvnitř nádrže lze v případě potřeby navrhnout některá z vhodných opatření na zlepšení jakosti pro nádrž samotnou, jako jsou například aerační systémy, odbahnění (případně jen letnění/zimnění), zbudování sedimentační přednádrže, zbudování dočišťovacího mokřadu nebo zavedení srážení fosforu na přítoku do nádrže.

Pro podporu udržení kvality vody provádí útvar rybářství PM, s. p., na vodárenské nádrži Slušovice účelové rybářské hospodaření, které se realizuje formou tzv. řízené rybní obsádky. Toto účelové hospodaření zahrnuje ichtyologický monitoring (sledování vývoje a změn účelové rybní obsádky), sledování zdravotního stavu ryb a obsahu kovu v rybní svalovině. Tento systém funguje na principu potravní pyramidy, kdy zjednodušeně řečeno podpora výskytu dravých druhů ryb a s tím související omezení zooplanktonofágních druhů ryb vedou ke zvýšení rozvoje zooplanktonu, který pak svým zvýšeným predaním tlakem omezuje rozvoj fytoplanktonu. Tento systém je podporován patřičnými biomanipulačními zásahy, jako například regulačními odlovy kaprovitých ryb a především vysazováním dravých druhů ryb. Útvar rybářství se rovněž podílí na ostraze nádrží a kontrole pytláctví.

Jedním z faktorů, který může výrazně ovlivnit kvalitu vody ve vodárenských nádržích, je zemědělství, proto PM, s. p., komunikuje se zemědělci, kteří hospodaří v povodí. Příčinou zhoršení kvality vody v nádrži může být nevhodná volba plodin pro daný terén, nevhodně zvolená mechanizace a způsob obhospodařování, použití chemických látek za nevhodných povětrnostních podmínek, nedodržena doporučená koncentrace roztoku přípravku na ochranu rostlin a podobně.

V živočišné výrobě se jedná především o odpad z ustájení hospodářských zvířat, tj. hnůj, močůvku, silážní vody atd. Pracovníci PM, s. p., s ohledem na chemické látky zjištěné prostřednictvím monitoringu jakosti nádrže projednávají se zemědělskými subjekty osevní plány, vizuálně kontrolují terén a hospodářské objekty, v živočišných provozovnách kontrolují jímky, silážní žlaby nebo umístění polních hnojišť. Stejně tak probíhá kontrola odpadních jímek a ČOV u vytipovaných průmyslových provozoven, které jsou potenciálními zdroji znečištění v povodí.

4 Závěry

Ochrana vodních zdrojů je klíčovým úkolem státu. Na zajištění dostatečného množství kvalitativně vyhovující vody pro pitné účely je třeba nahlížet z hlediska dopadů změny klimatu a z pohledu aktivního přístupu k preventivní ochraně vodních zdrojů před jejich ohrožením. Právní úprava na unijní i národní úrovni upravuje zásadní prvky požadované ochrany. Na samotnou právní úpravu však musí navázat účinný systém jejího prosazování a vymáhání.

V předložené publikaci jsme podrobněji rozebrali ochranná pásma vodních zdrojů, která upravuje vodní zákon a prováděcí předpisy. Ochranná pásma vodních zdrojů se stanovují opatřením obecné povahy a slouží k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou. V řadě případů ochranná pásma byla vyhlášena, a to podle stávající právní úpravy (vodní zákon z roku 2001), jinde však přetrvávají historicky vyhlášená pásma hygienické ochrany, což limituje možnost promítnutí nových požadavků.

Analýza právní úpravy a praxe ukazují, že současná situace vyžaduje několik důležitých posunů. Jednak je třeba důsledně chránit pomocí ochranných pásem nejen „velké“ vodní zdroje, ale také zdroje menšího významu, u kterých tato speciální ochrana zatím chybí. Proto by mohlo být žádoucí jejich ochranu zavést jako povinnou. V rámci prosazování zákazů založených vodním zákonem, respektive opatřením obecné povahy, jímž je ochranné pásmo vyhlášeno, je nezbytné zajistit dostatečné kontrolní mechanismy, což v řadě případů chybí. Systémové nahlížení na vodní zdroje (resp. vodárenské nádrže) požaduje vzít v úvahu, že jsou v krajinně zvláštním vodním prvkem, který je ovlivněn lidskými činnostmi z širokého okolí. Ochranná pásma vodních zdrojů zajišťují primárně bezprostřední ochranu, popřípadě ochranu v limitovaném širším okolí. Nicméně na vodu je nutné nahlížet komplexně již při plánování investičních akcí v celém povodí vodního zdroje. Komplexní posouzení ochrany vod v legislativní činnosti, v územněplánovacích procesech, jakož i dalších koncepčních dokumentech a postupech státu, regionu či obcí by mělo být zaštitěno úvahou, že zdroje vody jsou v České republice omezené a voda je zároveň nezbytnou složkou pro život. Zdůraznění ochrany vody by se mělo posílit v činnosti dotčených orgánů veřejné správy, jež vstupují do konkrétních posuzovacích nebo povolovacích postupů. Z konkrétního příkladu vodárenské nádrže Vrchlice a kolidujícího záměru vysokorychlostní tratě lze usuzovat, že komplexní přístup prozatím není dostatečně naplněn.

Pokud jde o námi zkoumané vodárenské nádrže, Vrchlici a Slušovice, u nichž bylo cílem ukázat na konkrétní praxi, lze říci, že ochranná pásma zde plní svůj účel. Jedním z důvodů může být promítnutí požadavků ochrany těchto nádrží do regulativů územněplánovací dokumentace. V praxi je možné vnímat řadu pozitivních výsledků

spojených například s vhodným řešením odpadních vod v daném území nebo s respektováním zákazů vybraných činností (také díky kontinuální ochraně území) a také s aktivní činností příslušných podniků Povodí. Nicméně jedná se toliko o dva modelové příklady, pro celkové zhodnocení funkčnosti ochranných pásem by bylo nezbytné zabývat se také dalšími vodními zdroji napříč Českou republikou. Z analýzy právní úpravy a praktických zkušeností s ochrannými pásmy nicméně plyne, že je třeba implementovat některé nové požadavky a také se šířeji zabývat možnými kolizemi mezi veřejnými, popřípadě soukromými zájmy (např. rybníkářství nebo plavba, širší rozsah územní ochrany ve vztahu k povodí vodního zdroje). K ochraně vodních zdrojů jako celku je třeba věnovat pozornost také nastavení legislativy na úseku nakládání s odpadními vodami, popřípadě závadnými látkami a při řešení havárií.

Seznam literatury

- MĚSTO KUTNÁ HORA: ÚPD ORP Kutná Hora, dostupné z: <https://mu.kutnahora.cz/mu/uzemni-plany-obci-orp-kutna-hora>.
- MĚSTO VIZOVICE: ÚPD ORP Vizovice, dostupné z: <https://www.mestovizovice.cz/urad-1/uzemni-planovani/uzemni-plany-obci-orp/>.
- MĚSTO ZLÍN: ÚPD ORP Zlín, dostupné z: <https://www.zlin.eu/uzemne-planovaci-dokumentace>.
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR: Metodický pokyn k postupu státních podniků Povodí při poskytování náhrad za omezení užívání nemovitostí v ochranných pásmech vodních zdrojů dle § 30 odst. 9 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR: Národní plán povodí Dunaje, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/voda/planovani-v-oblasti-vod/ramcova-smernice-o-vodach/x3-planovaci-obdobi/zverejnene-informace/narodni-plan-povodi/narodni-plan-povodi-dunaje.html>.
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR: Národní plán povodí Labe, dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/voda/planovani-v-oblasti-vod/priprava-planu-povodi-pro-2-obdobi/zverejnene-informace/narodni-plany-povodi-1/narodni-plany-povodi-labe.html>.
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR: Sdělení odboru ochrany vod a odboru legislativního Ministerstva životního prostředí k institutu ochranných pásem vodních zdrojů (§ 30 vodního zákona), dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ochranna_pasma_vodnich_zdroju.
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR: Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, 1. aktualizace pro období 2021–2030 (Adaptační strategie), dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK_Narodni_adaptacni_strategie-aktualizace_20212610.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK_Narodni_adaptacni_strategie-aktualizace_20212610.pdf).
- MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR: Stanovisko odboru ochrany vod Ministerstva životního prostředí k aplikaci kalů v ochranných pásmech vodních zdrojů, dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/ochranna_pasma_vodnich_zdroju.
- NOVÁKOVÁ, H. – FOJTÍK, T. – ZBOŘIL, A.: Databáze ochranných pásem vodních zdrojů v České republice, VTEI/ 2019/ 2, dostupné z: <https://www.vtei.cz/wp-content/uploads/2019/04/6041-casopis-VTEI-Databaze-ochrannych-pasem.pdf>.
- POVODÍ MORAVY: Plán dílčího povodí Moravy a přítoků Váhu, dostupné z: http://pop.pmo.cz/download/web_PDP_Morava_kraje/index.html.
- POVODÍ MORAVY: Průvodní listy útvarů povrchových vod Plánu dílčího povodí Moravy a přítoků Váhu, dostupné z: http://pop.pmo.cz/download/web_PDP_Morava_kraje/pruvodni-listy.html.

POVODÍ MORAVY: VD Slušovice, dostupné z: <http://www.pmo.cz/cz/o-podniku/vodnidila/slusovice/>.

POVODÍ LABE: Přehrada Vrchlice na Vrchlici; 2010.

POVODÍ LABE: Základní strategie ke zlepšení jakosti surové vody pro vodárenské účely na nádrži Vrchlice u Kutné hory, technická zpráva, Povodí Labe, s. p., Vodohospodářský rozvoj a výstavba, a. s., Hradec Králové 2016.

STŘEDOČESKÝ KRAJ: Zásady územního rozvoje Středočeského kraje, dostupné z: <http://gis.kr-stredocesky.cz/docs/reg/?dir=%DAZEMN%CD%20PL%C1NOV%CD%20NA%20%DAROVNI%20KRAJE/Z%C1SADY%20%DAZEMN%CDHO%20ROZVOJE%20SK/Z%DAR%20SK/P.%E8.1%20-%20Z%DAR%20SK/Textov%E1%20%E8%E1st>.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV VODOHOSPODÁŘSKÝ T. G. MASARYKA: DIBAVOD, Aktualizace OP, dostupné z: <https://dibavod.cz/107/aktualizace-ochrannych-pasem-vodnich-zdroju-a-nadrzi.html>.

Seznam předpisů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2020/2184 o jakosti vody určené k lidské spotřebě

Směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 51/1979 o základních hygienických zásadách pro stanovení, vymezení a využívání ochranných pásem vodních zdrojů určených k hromadnému zásobování pitnou a užitkovou vodou a pro zřizování vodárenských nádrží

Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

Vyhláška č. 183/2018 Sb., o náležitostech rozhodnutí a dalších opatření vodoprávního úřadu a o dokladech předkládaných vodoprávnímu úřadu

Vyhláška č. 252/2013 Sb., o rozsahu údajů v evidencích stavu povrchových a podzemních vod a o způsobu zpracování, ukládání a předávání těchto údajů do informačních systémů veřejné správy

Vyhláška č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška)

Vyhláška č. 414/2013 Sb., o rozsahu a způsobu vedení evidence rozhodnutí, opatření obecné povahy, závazných stanovisek, souhlasů a ohlášení, k nimž byl dán

souhlas podle vodního zákona, a částí rozhodnutí podle zákona o integrované prevenci (o vodoprávní evidenci)

Zákon č. 11/1955 Sb., o vodním hospodářství

Zákon č. 138/1973 Sb., vodní zákon

Zákon č. 289/1999 Sb., o lesích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon

Prezentace ÚSP/CLASS

Publikace vznikla ve spolupráci Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., a Ústavu pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i.

Ústav státu a práva AV ČR uskutečňuje vědecký výzkum v oblasti práva a právní informatiky, přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti. S výsledky vědeckého výzkumu dále pracuje vzhledem k veřejnosti, poskytuje vědecká stanoviska, posudky a doporučení. Ústav v rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, pořádá konference, semináře a podobně, spolupracuje s dalšími institucemi a především s vysokými školami. V rámci Ústavu státu a práva AV ČR působí od roku 2020 specializovaná výzkumná jednotka, Centrum pro klimatické právo a udržitelnost (CLASS). Hlavním předmětem jejího poslání je výzkum právních otázek a problémů spojených se změnou klimatu a ochranou životního prostředí. CLASS si klade za cíl přispívat k jejich odbornému právnímu řešení v České republice. Za tímto účelem pracovníci CLASS zejména publikují odborné články a knihy, podílí se na veřejné diskusi o změně klimatu, a to například pořádáním workshopů a konferencí, a propojují národní výzkum se zahraničními partnery a jejich zkušenostmi.

Autoři

Ing. Věra Bartlová po absolvování chemické fakulty VUT v Brně v roce 1999 nejprve působila jako výzkumná pracovnice v laboratoři atomové spektrochemie na Přírodovědecké fakultě MUNI v Brně, kde se zabývala stanovením obsahu kovů ve vodách a v zemědělských půdách. V podniku Povodí Moravy, s. p., pracuje od roku 2007 jako referentka útvaru vodohospodářského plánování na oddělení jakosti vod a od roku 2015 se v rámci ochrany vodních zdrojů věnuje kontrolám dodržování režimů hospodaření v ochranných pásmech vodárenských nádrží ve správě Povodí Moravy, s. p. Zároveň se podílí také na vyjadřovací činnosti související jednak se stanovenými režimy hospodaření v ochranných pásmech vodárenských nádrží, jednak s ochranou jakosti vod v povodí vodárenských nádrží ve správě Povodí Moravy, s. p.

Ing. Miroslav Foltýn pracuje v podniku Povodí Moravy, s. p., na nejrůznějších pozicích od roku 1992. Na problematice ochrany vodárenských nádrží v dílčím povodí Dyje se podílel jako zaměstnanec závodu Dyje v letech 1998–2006. Od roku 2006 se na ředitelství podniku věnuje plánování v oblasti vod, tedy především pořizování střednědobých koncepčních dokumentů vodního hospodářství – plánů dílčích povodí, případně i některých dalších koncepcí. Od roku 2011 se součástí útvaru vodohospodářského plánování stalo středisko ochrany vodních zdrojů, takže se aktuálně zabývá i ochranou vodárenských nádrží v celé územní působnosti Povodí Moravy, s. p.

doc. RNDr. Martin Pivokonský, Ph.D., je ředitelem Ústavu pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i. Vystudoval ochranu životního prostředí na Přírodovědecké fakultě UK v Praze a následně obor Aplikovaná a krajinná ekologie. Jako pedagog přednáší o hydrochemii, znečišťování a ochraně vod a úpravě podzemních a povrchových vod. Je autorem několika užitečných vzorů či patentů, více než sedmi desítek publikací v impaktovaných časopisech a spoluautorem několika knih, například *Koagulace při úpravě vody – teorie a praxe*. Jako výzkumník se věnuje zejména hydrochemii, úpravě a čištění vod, ochraně vody a dalším environmentálním tématům spojeným s jejím znečištěním. V roce 2021 získal Cenu předsedy Grantové agentury ČR, o rok později obdržel od Akademie věd ČR prestižní Praemium Academiae.

Ing. Luděk Rederer svůj profesní život věnuje ochraně jakosti vody ve vodních nádržích, a to zejména vodárenských ve správě Povodí Labe, s. p. Zde vede oddělení kvality vody v nádržích. Problematiku spojenou s tímto tématem příležitostně prezentuje na odborných konferencích a různých seminářích. Cenné zkušenosti získal při pracovní stáži ve Finsku.

JUDr. Tereza Snopková, Ph.D., působila v letech 2006–2018 jako odborná asistentka na katedře práva životního prostředí Právnické fakulty Univerzity Karlovy. V roce 2020 se zapojila do týmu Centra pro klimatické právo a udržitelnost (CLASS) v Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., kde se věnuje právním otázkám spojeným se změnou klimatu. Vedle toho se v rámci právní praxe a působení v komunální sféře (od roku 2014 působí jako neuvolněná místostarostka v obci Hajnice) zabývá řešením praktických otázek v dané oblasti.

JUDr. Jiří Zicha, Ph.D., působí od roku 2011 jako odborný asistent v Ústavu regionálního rozvoje, veřejné správy a práva na Fakultě managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Ve své pedagogické a vědecké činnosti se věnuje právu životního prostředí. Má řadu zahraničních zkušeností včetně konzultantské činnosti v rámci projektů Evropské unie v Severní Makedonii a na Ukrajině. Od roku 2018 je členem zastupitelstva města Luhačovice a spolupracuje jako lektor se Sdružením místních samospráv České republiky.

Poděkování

Brožura vznikla za podpory Akademie věd ČR ve výzkumném programu Strategie AV21 Voda pro život.

Nová strategie Akademie věd České republiky

motto: „Špičkový výzkum ve veřejném zájmu“

Program Voda pro život

Voda je základním předpokladem existence života, podstatným činitelem životního prostředí, jedním z klíčových přírodních zdrojů a nenahraditelnou surovinou ve většině hospodářských odvětví. Nevhodné zásahy do koloběhu či kvality vody mohou způsobit řetězce závažných následků, které v extrémních případech mohou končit i nenávratnou ztrátou některých vodních zdrojů. Ty jsou v současné době vystaveny velkému tlaku, a to kvůli postupující klimatické změně, nevhodnému hospodaření v krajině nebo narůstající chemizaci životního prostředí. V důsledku toho je velmi nepravděpodobné, že jejich vydatnost a kvalita zůstane bez nutných opatření zachována i pro budoucí generace. Z těchto důvodů je velmi důležitý interdisciplinární, koordinovaný a vědeckými poznatky podpořený přístup k nakládání s vodními zdroji. Ochrana vodních zdrojů musí být obzvláště ve specifických podmínkách České republiky prvořadým společenským zájmem.

Koordinátor:

doc. RNDr. Martin Pivokonský, Ph.D.

Koordinační pracoviště:

Ústav pro hydrodynamiku AV ČR, v. v. i.

Cíle:

- propojení výzkumu a praxe ve vodárenství
- osvěta o důležitosti šetrného nakládání s vodními zdroji
- vyvíjení nových technologií úpravy a čištění vod reagujících na aktuální typy znečištění (organické látky, mikropolutanty)
- objasnění principů vzniku, šíření, ale i odbourání znečištění v přirozených ekosystémech
- studium procesů ovlivňujících retenci vody v krajině
- hledání příčin bouřek a příválových dešťů a možností eliminace jejich dopadů

Koordinační rada:

Martin Bouda, Ph.D. (BU)

prof. RNDr. Tomáš Cajthaml, Ph.D. (MBU)

Ing. Martin Isoz, Ph.D. (UT)

prof. RNDr. Jan Kubečka, CSc. (BC, UI)

RNDr. Tomáš Matoušek, Ph.D. (UIACH)

JUDr. Hana Müllerová, Ph.D. (USP)

doc. RNDr. Martin Pivokonský, Ph.D. (UH)

doc. RNDr. Zbyněk Sokol, CSc. (UFA)

RNDr. Václav Šípek, Ph.D. (UH, GLU, UVGZ)

RNDr. Michal Šorel, Ph.D. (UTIA)

PhDr. Luboš Velek, Ph.D. (MUA)

Ing. Mária Zedníková, Ph.D. (UCHP)

Voda a vodní zdroje vždy byly jedním ze zásadních faktorů ovlivňujících fungování lidské společnosti. Stejně je tomu i dnes, kdy navíc na společnost stále výrazněji dopadají negativní projevy změny klimatu. Ochrana vody je tedy nezbytně věnovat zvýšenou pozornost, přičemž je kromě jiného třeba aktivně promyšlet opatření proti povodním a suchu. Důležitá je rovněž ochrana zdrojů podzemních i povrchových vod, a to zejména těch, jež jsou určeny pro zásobování pitnou vodou. Podstatný je jak pohled na kvalitu, tak kvantitu vodních zdrojů.

Předkládaná brožura se zabývá jedním z právních nástrojů ochrany vodních zdrojů, kterým jsou jejich ochranná pásma. Ta fungují jako nástroj územní ochrany vody a jejich úkolem je eliminovat škodlivé činnosti v bezprostřední blízkosti vodního zdroje nebo v jeho širším okolí. Jejich vedlejší rolí je také zdůraznění vodoochranného významu oblasti pro širokou veřejnost.

Autoři v brožuře hodnotí kvalitu právní úpravy ochranných pásem vodních zdrojů a upozorňují na její možné nedostatky z pohledu teorie i praxe. Na příkladu dvou vybraných vodárenských nádrží Vrchlice a Slušovice ukazují promítnutí právní úpravy do reálného života.

Publikace by měla sloužit širší laické i odborné veřejnosti. Vlastníkům dotčených pozemků pomůže orientovat se v právní úpravě a porozumět stanoveným povinnostem, pro úředníky nebo zákonodárce se stane pomůckou pro výkon veřejné správy nebo podkladem pro návrhy legislativních změn.

STRATEGIE AV21

Edice Strategie AV21 | Voda pro život

Věra Bartlová, Miroslav Foltýn, Martin Pivokonský, Luděk Rederer, Tereza Snopková, Jiří Zicha |
Ochranná pásma vodních zdrojů – sucho, právo a praxe

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., pro Kancelář Akademie věd ČR,
Národní 3, 117 20 Praha 1. Grafická úprava Robin Brichta. Fotografie na obálce Tereza Snopková
a www.tarimorman.gov.tr.

Odpovědná redaktorka Dana Packová. Technická redaktorka Jolana Petrlíková.

Obrazová redaktorka Lucie Veselá.

Vydání 1., 2024. Ediční číslo 13076. Sazba a tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jínonická 80, 158 00 Praha 5.

<http://av21.avcr.cz>

ISBN 978-80-200-3581-3

9 788020 035813